कर्नाटकप्रशासनम्

संस्कृतरश्मिः-१

तृतीयभाषा - संस्कृतम

षष्ठी कक्ष्या

(Revised)

प्रथमः भागः

6

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

SAMSKRITHA RASHMI-1

SIXTH STANDARD
THIRD LANGUAGE - SANSKRIT
PART-1

KARNATAKA TEXTBOOK SOCIETY (R)
6th Cross, Malleshwaram, Bengaluru-560 003.

PREFACE

The Textbook Society, Karnataka has been engaged in producing new textbooks according to the new syllabi which in turn are designed on NCF- 2005 since June 2010. Textbooks are prepared in 12 languages; seven of them serve as the media of instruction. From standard 1 to 4 there is the EVS, mathematics and 5th to 10th there are three core subjects namely mathematics, science and social science.

NCF - 2005 has a number of special features and they are:

- connecting knowledge to life activities
- learning to shift from rote methods
- enriching the curriculum beyond textbooks
- learning experiences for the construction of knowledge
- Making examinations flexible and integrating them with classroom experiences
- caring concerns within the democratic policy of the country
- making education relevant to the present and future needs.
- softening the subject boundaries - integrated knowledge and the joy of learning
- Making the child as the constructor of knowledge

The new books are produced based on three fundamental approaches namely, Constructive approach, Spiral Approach and Integrated approach.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

The learner is encouraged to think, engage in activities, master skills and competencies. The materials presented in these books are integrated with values. The new books are not examination oriented in their nature. On other hand they help the learner in the all round develpment of his/ her personality, thus help him/ her become a healthy member of a healthy society and a productive citizen of this great country, India.

The most important objectives of teaching language are listening, speaking, reading, writing and reference work. These skills have been given a lot of impartance in all the language textbooks. When learners master thesecompetencies, they would stop studying textbooks for the sake of passing examinations. In order to help learners master these competencies, a number of paired and group activities, assignments nd project work have been included in the textbooks. it is expected that these activities would help learner master communicative skills. Ultimately, it is expected that students master the art of learning to learn and make use of these competencies in real life.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

The Textbook Society expresses grateful thanks to the chairpersons, writers, scrutinisers, artists, staff of DIETs and CTEs and the members of the Editorial Board and printers in helping the Text Book Society in producing these textbooks. A few works of some writers and poets have been included in these textbooks. The textbook society is extremely gratefull to them for giving their consent for the inclusion of these pieces in the textbooks.

Sri Nagendra Kumar
Managing Director
Karnataka Textbook Society®
Bengaluru, Karnataka.

Prof G. S. Mudambadithaya
Co-ordinator
Curriculum Revision and Textbook Preparation
Karnataka Textbook Society®
Bengaluru, Karnataka.

पठ्यपुस्तकरचनासमितिः

अध्यक्षः

विद्वान् टि.सि. अश्वत्थकुमारः, एम.ए.बि.इडि, श्री मनोन्मनी संस्कृतपाठशाला, बसवनगुडि, बेङ्गलूरु-560004.

सदस्याः

विदुषी टि.यन्. सरस्वति, एम्.ए, बि.इडि, निवृत्ता संस्कृतोपन्यासिका , सर्वकारीय पदवी पूर्वकालेज्, तिपटूरु-561303.

विदुषी सुमङ्गला दाण्डेवाले, एम्.ए, बि.इडि, अध्यापिका, कर्णाटक प्रौढशाला, खिल्ला- धारवाड - 570001.

विद्वान् श्रीहरिशर्मा.पि.वि, एम्.ए, बि.इडि. संस्कृताध्यापकः, पूर्णप्रज्ञा पदवीपूर्व कालेज्, अदमारु- उडुपि मण्डलम्.

विद्वान् कृष्ण.वि.भट्टः, एम्.ए, बि.इडि, संस्कृताधयापकः, वासवी विद्यानिकेतन प्रौढशाला, बसवनगुडि, बेडलूरु-560004.

विद्वान् बालकृष्ण दत्त कलभाग्, एम्.ए., संस्कृतोपन्यासकः, न्याषनल् पदवीपूर्व कालेज्, बसवनगुडि, बेंगलूरु-560004.

दावल् साहेब्, चित्रकला शिक्षकः, श्री शङ्केश्वर प्रौढशाला, लग्गेरे, बेंगलूरु-58.

परिशीलकः

विद्वान्. प्रो. सि. नञ्जुण्डय्यः, प्राचार्यः, श्री कालभैरवेश्वर वेदागमसंस्कृतकालेज्, आदिचुञ्चनगिरि- मण्ड्य मण्डलम्.

सम्पादकः

डा. कोटेमने रामचन्द्रभट्टः, निदेशकः, वेदविज्ञान शोधसंस्थानम्, बेंगलूरु.

प्रमुखसंयोजकः

प्रो.जि.एस् मुडम्बडित्तायः, पाठ्यवस्तुपरिष्करणं तथा पाठ्यपुस्तकरचनाविभागः, कर्णाटक पठ्यपुस्तकसङ्घः, बेंगलूरु.

प्रमुखमार्गदर्शकौ-

श्री नागेंद्र कुमार, व्यवस्थापकनिर्देशकः, क.प.पु.संघ(रि), बेंगलूरु.

श्रीमती सि. नागमणी, उपनिर्देशिका, क.प.पु. संघः (रि) बेंगलूरु.

संयोजिका

श्रीमती एस्.एन्.लीलावती, ज्येष्ठसहायकनिर्देशिका, क.प.पु.संघः(रि), बेंगलूरु.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

प्राक्कथनम्

सर्वकारेण षष्ठकक्ष्यातः तृतीयभाषा अपि अभ्यसितुं छात्रेभ्यः सदवकाशः प्रदत्तः । पञ्चोत्तर विंशतितमे क्रिस्ताब्दे केन्द्रसर्वकारेण (N.C.F.) यः शिक्षणक्रमः अङ्गीकृतः तदनुसारेण रचितमिदं पुस्तकम्। संस्कृतभाषाविषये छात्रेभ्यः आसक्तिः भवेत् इति धिया सरलशब्द प्रयोगैः पाठाः अभ्यासाः च रचिताः सन्ति । संस्कृतभाषायामेव यथा बोधनं, प्रश्नोत्तराणि च भवेयुः, सरलसंस्कृते यथा छात्राः सम्भाषणलेखनादिषु समर्थाः तथा अध्यापकाः प्रयत्नं कुर्युः । पाठ्यपुस्तकरचनावसरे साहाय्यं कृतवद्भ्यः सर्वेभ्यः कृतज्ञता समर्प्यते।

टि.सि.अश्वत्थकुमारः
अध्यक्षः
तथा सदस्याश्च

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

About the Revision of Textbooks

Honourable Chief Minister Sri Siddaramaiah who is also the Finance Minister of Karnataka, in his response to the public opinion about the new textbooks from standard I to X, announced, in his 2014-15 budget speech of constituting an expert-committee, to look into the matter. He also spoke of the basic expectations there in, which the textbook experts should follow: "The textbooks should aim at inculcating social equality, moral values, development of personality, scientific temper, critical acumen, secularism and the sense of national commitment", he said.

Later, for the revision of the textbooks from class I to X, the Department of Education constituted twenty seven committees and passed an order on 24-11-2014. The committees so constituted were subject and class-wise and were in accordance with the standards prescribed. Teachers who are experts in matters of subjects and syllabi were in the committees.

There were already many complaints, and analyses about the textbooks. So, a freehand was given in the order dated 24-11-2014 to the responsible committees to examine and review text and even to prepare new text and revise if necessary. Eventually, a new order was passed on 19-9-2015 which also gave freedom even to re-write the textbooks if necessary. In the same order, it was said that the completely revised textbooks could be put to force from 2017-18 instead of 2016-17.

Many self inspired individuals and institutions, listing out the wrong information and mistakes there in the text, had sent them to the Education Minister and to the Textbook Society. They were rectified. Before rectification we had exchanged ideas by arranging debates. Discussions had taken place with Primary and Secondary Education Teachers' Associations. Questionnaires were administered among teachers to pool up opinions. Separate meetings were held with teachers, subject inspectors and DIET Principals. Analytical opinions had been collected. To the subject experts of science, social science, mathematics and languages, textbooks were sent in advance and later meetings were held for discussions. Women associations and science related organisations were also invited for discussions. Thus, on the basis of inputs received from various sources, the textbooks have been revised where ever necessary.

NOT TO BE REPUBLISHED @KTBS

Another important aspect has to be shared here. We constituted three expert committees. They were constituted to make suggestions after making a comparative study of the texts of science, mathematics and social science subjects of central schools (NCERT), along with state textbooks. Thus, the state text books have been enriched based on the comparative analysis and suggestions made by the experts. The state textbooks have been guarded not to go lower in standards than the textbooks of central schools. Besides, these textbooks have been examined along side with the textbooks of Andhra Pradesh, Kerala, Tamil Nadu and Maharashtra states.

Another clarification has to be given here. Whatever we have done in the committees is only revision, it is not the total preparation of the textbooks. Therefore, the structure of the already prepared textbooks have in no way been affected or distorted. They have only been revised in the background of gender equality, regional representation, national integrity, equality and social harmony. While doing so, the curriculum frames of both central and state have not been transgressed. Besides, the aspirations of the constitution are incorporated carefully. Further, the reviews of the committees were once given to higher expert committees for examination and their opinions have been inculcated into the textbooks.

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

Finally, we express our grateful thanks to those who strived in all those 27 committees with complete dedication and also to those who served in higher committees. At the same time, we thank all the supervising officers of the Textbook Society, who sincerely worked hard in forming the committees and managed to see the task reach its logical completion. We thank all the members of the staff who co-operated in this venture. Our thanks are also to the subject experts and to the associations who gave valuable suggestions.

Sri M. P. Madegowda
Managing Director
Karnataka Textbook Society
Bengaluru.

Prof. Baraguru Ramachandrappa
Chairman-in-Chief
State Textbook Revision Committee
Bengaluru.

परिष्करणसमितिः

१. **प्रो. बरगूरु रामचन्द्रप्पः,** सर्वाध्यक्षः, राज्यपठ्यपुस्तकपरिष्करणसमितिः, बेंगलूरु.

२. **श्री. के.एल्. ज्ञानप्रसाद् राव्,** अध्यक्षः, पठ्यपुस्तकपरिष्करणसमितिः, संस्कृत उपन्यासकः, विद्यावर्धक सङ्घ ज्यूनियर् कालेज्, राजाजिनगर, बेंगलूरु.

सदस्याः

१. **श्री श्रीधरभट् ऐनकै,** निर्देशकः, वेदान्तभारतीशिक्षणसंस्था, के.आर्. नगर, मैसूरु.

२. **डा. संतोष् हानगल्,** उपनिर्देशकः, संस्कृतविश्वविद्यालयः, बेंगळूरु.

३. **डा. एस्. प्रभुलिङ्ग देवरु,** प्रभारि प्राध्यापकः, सर्वकारीय श्रीचामराजेन्द्रसंस्कृत कालेज्, बेंगलूरु.

४. **श्रीमती सुमङ्गला हेगडे,** संस्कृत शिक्षिका, सर्वकारीय बालिका प.पू. कालेज्, १३ क्रास्, मल्लेश्वरं, बेङ्गलूरु.

५. **श्री हजरत् अली. यु,** उपन्यासकः, ललित कला विभाग, तुमकूरु विश्व विद्यालयः, तुमकूरु.

परिष्करणोन्नतसमितिः

१. **डा.एच्.वि.वेणुगोपाल,** निवृत्तप्रांशुपालः, संस्कृतप्राध्यापकः, न्याषनल् कालेज् बसवनगुडि, बेङ्गलूरु।

२. **डा. जे.श्रीनिवासमूर्ति,** निवृत्तप्रांशुपालः एम्.इ.एस्.कालेज्, मल्लेश्वरं, बेङ्गलूरु।

प्रमुखमार्गदर्शकौ-

श्री एम्. पि. मादेगौड, व्यवस्थापकनिर्देशकः, क.प.पु.सङ्घः(रि), बेङ्गलूरु।

श्रीमती एम्. डि. उषा, उपनिर्देशिका, क.प.पु. सङ्घः (रि) बेङ्गलूरु।

संयोजिका

श्रीमती सुमा बि.के, ज्येष्ठसहायकनिर्देशिका, क.प.पु.सङ्घः(रि), बेङ्गलूरु।

NOT TO BE REPUBLISHED @KTBS

Foreword

In the pursuit of fostering a healthier and more balanced educational journey, we present this initiative aimed at reducing the weight of school bags. Education is the cornerstone of progress and it is our responsibility to ensure that the pursuit of knowledge is accompanied by the wellbeing of students.

As a first step, to reduce the burden of heavy bags, the School Education Department, Government of Karnataka has decided to print semester-wise textbooks in 2 parts i.e, Summative Assessment 1 and 2. This intervention will help significantly in reducing the weight of school bags.

This endeavour signifies a paradigm shift, acknowledging the strain posed by bulky bags on students.

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

Manjushree. N, IAS
Managing Director
Karnataka Textbook Society (R)

विषयसूची

क्र.सं.	विषयसूची		पृष्ठसंख्या
	प्रार्थना		०१
१.	प्रथमः पाठः	वर्णमाला	०२
२.	द्वितीयः पाठः	सचित्रवर्णमाला	०३
३.	तृतीयः पाठः	गुणिताक्षराभ्यासः	१९
	सचित्रपदमञ्जरी		३५
४.	चतुर्थः पाठः	१) पुंलिङ्ग शब्दपरिचयः	३५
		२) स्त्रीलिङ्ग शब्दपरिचयः	३६
		३) नपुंसकलिङ्ग शब्दपरिचयः	३७
५.	पञ्चमः पाठः	तद्-एतद् (पुंलिङ्गः)	३९
६.	षष्ठः पाठः	तद्-एतद् (स्त्रीलिङ्गः)	४३
७.	सप्तमः पाठः	तद्-एतद् (नपुंसकलिङ्गः)	४६
		नामपदम् - क्रियापदम्	५०-५१
८.	अष्टमः पाठः	द्वितीया - तृतीया विभक्तिः	५४
९.	नवमः पाठः	चतुर्थी - पञ्चमी विभक्तिः	५७
१०.	दशमः पाठः	षष्ठी- सप्तमी विभक्तिः	६१
११.	एकादशः पाठः	स्तोत्राणि (कण्ठपाठः करणीयः)	७२
१२.	द्वादशः पाठः	शरीरस्य अङ्गानि	७६
		शिशुगीतम्	७८
१३.	त्रयोदशः पाठः	परिवारः	७९
		जन्मदिनस्य गीतम्	८२

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

प्रार्थना

(कण्ठपाठः करणीयः)

वैदिकप्रार्थना

सह नाववतु। सह नौ भुनक्तु । सह वीर्यं करवावहै।
तेजस्विनावधीतमस्तु माविद्विषावहै। ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः।

बौद्धप्रार्थना -

नमस्तस्मै भगवते अर्हते सम्यक् सम्बुद्धाय।
बुद्धं शरणं गच्छामि ।
धर्मं शरणं गच्छामि ।
संघं शरणं गच्छामि ।

जैनप्रार्थना -

नमो अर्हन्तानाम् । नमः सिद्धानाम्।
नम आर्याणाम्। नम उपाध्यायानाम् ।
नमो लोके सर्व साधूनाम् ।

स्मरणीयानि वाक्यानि

सत्यं वद । धर्मं चर।
मातृदेवो भव। पितृदेवो भव।
आचार्यदेवो भव। अतिथिदेवो भव।
अन्नं न परिचक्षीत। तद्व्रतम्।
धर्मो रक्षति रक्षितः ।
परोपकारार्थमिदं शरीरम् ।

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

प्रथमः पाठः

वर्णमाला

	अ	आ	इ	ई	उ	
		ऊ	ऋ	ॠ	ऌ	
	ए	ऐ	ओ	औ		
				अं	अः	

क	ख	ग	घ	ङ
च	छ	ज	झ	ञ
ट	ठ	ड	ढ	ण
त	थ	द	ध	न
प	फ	ब	भ	म
य	र	ल	व	
	श	ष	स	ह

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

द्वितीयः पाठः
सचित्रवर्णमाला

अ	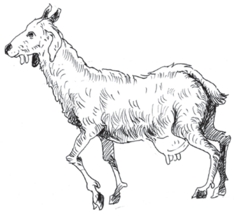	अजः अ+ज्+अः	
आ		आखुः आ+ख्+उः	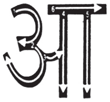
इ		इषुः इ+ष्-उः	
ई		ईली ई+ल्+ई	

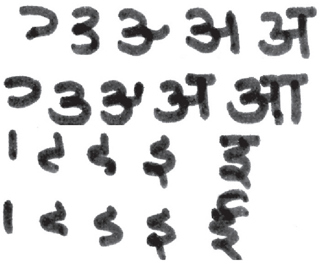	अर्कः	अविः	अमरः
	आपः	आकाशः	आपणः
	इनः	इभः	इक्षुः
	ईश्वरः	ईहामृगः	ईरिणम्

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

उ		उलूकः उ+ल्+ऊ+ क्+अः	
ऊ	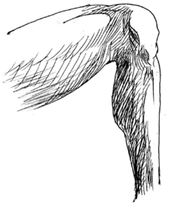	ऊरुः ऊ+र्+उः	
ऋ		ऋषिः ऋ+ष्+इः	
ॠ	*	ॠकारः	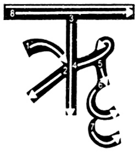
ऌ	*	ऌकारः	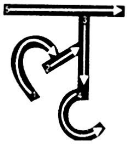

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

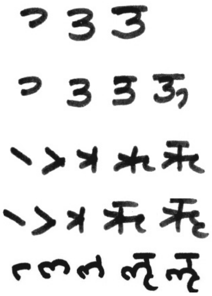	उरगः ऊर्मिः ऋतुः – –	उपदंशः ऊषरः ऋक्षः – –	उदरम् ऊर्णम् ऋषभः – –

ए	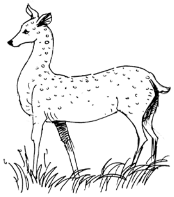	एण: ए+ण्+अ:	ए
ऐ	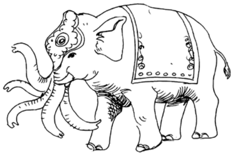	ऐरावत: ऐ+र्+आ+ व्+अ+त्+अ:	ऐ
ओ		ओष्ठ: ओ+ष्+ ठ्+अ:	ओ
औ		औषधम् औ+ष्+अ+ ध्+अ+म्	औ
अं		अंशुकम् अं+श्+उ+ क्+अ+म्	अं
अ:	*	*	अ:

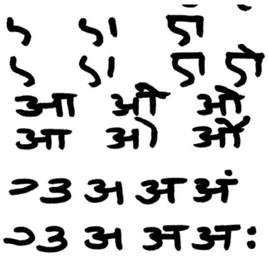	एकादश: ऐतरेय: ओक: औदार्यम् अंश: -	एडक: ऐगारिक: ओतु: औदारिक: अंस: -	एला ऐश्वर्यम् ओषधि: औन्नत्यम् अंशु: -

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

क		कदली क्+अ+द्+ अ+ल्+ई	क
ख		खड्गः ख+अ+ग्+अः	ख
ग	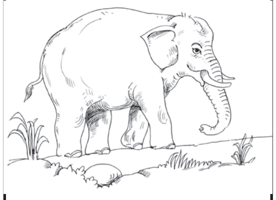	गजः ग्+अ+ज्+अः	ग
घ		घटः घ्+अ+ट्+अः	घ
ङ	*	*	ङ

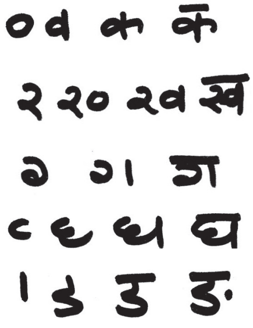	कलशः	कन्दुकः	कन्या
	खलः	खड्गः	खनिः
	गर्दभः	गन्धर्वः	गगनम्
	घासः	घूकः	घृतम्
	–	–	–

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

च		चमसः च्+अ+म्+ अ+स्+अः	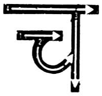
छ		छत्रम् छ्+अ+त्+र्+ अ+म्	
ज		जलधरः ज्+अ+ल्+अ +ध्+अ+ र्+अः	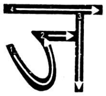
झ	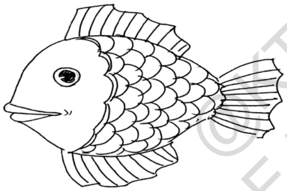	झषः झ+अ्+ष्+अः	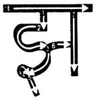
ञ	*	*	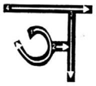

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

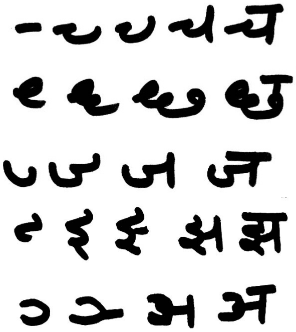	चन्द्रः छगः जम्बुकः झंझावातः	चम्पकः छाया जननी झंपाकः -	चापः छुरिका जलम् झटिति -

ट	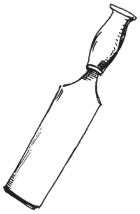	टङ्कः ट+अ+ङ्+ क्+अः	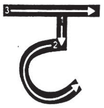
ठ		पीठम् प्+ई+ठ्+ अ+म्	
ड	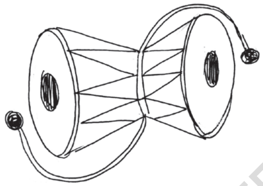	डमरुः ड्+अ+म्+ अ+र्+उः	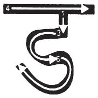
ढ		ढक्का ढ्+अ+क्+ क्+आ	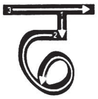
ण		तृणम् त्+ऋ+ण्+ अ+म्	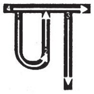

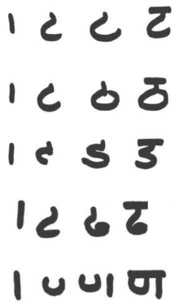	टिट्टिभः - डिण्डिमः ढुण्डिः -	टङ्किका - डिम्भः ढामरा -	टीका - डोला ढुलिः -

©KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

त		तरुः त्+अ+र्+उः	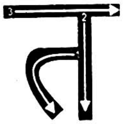
थ		रथः र्+अ+थ्+अः	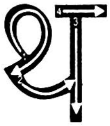
द		दर्पणः द्+अ+र्+ प्+अ+ण्+अः	
ध	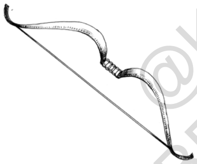	धनुः ध्+अ+न्+उः	
न	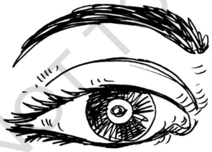	नयनम् न्+अ+य्+ अ+न्+अ+म्	

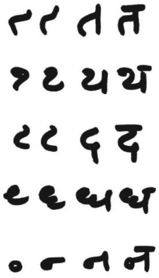	तक्षकः	तण्डुलः	तक्रम्
	-	-	-
	दरिद्रः	दधि	दशनम्
	धरा	धनम्	धान्यम्
	नकुलः	नदी	नभः

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

प	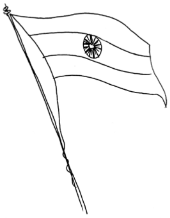	पताका प्+अ+त्+आ +क्+आ	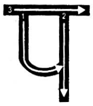
फ		फलानि फ्+अ+ल्+आ +न्+इ	
ब	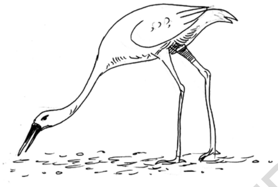	बकः ब्+अ+क्+अः	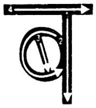
भ		भल्लूकः भ्+अ+ल्+ल्+ ऊ+क्+अः	
म		मकरः म्+अ+क्+अ +र्+अः	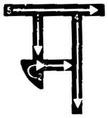

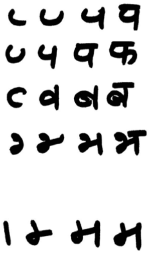	पादः फणी बधिरः भारतम् मयूरः	पीलुकः फाल्गुणः बालकः भटः महिषः	पर्णम् फेरुः बिडालः भगिनी मरुत्

©KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

य		यमः य्+अ+म्+अः	
र		रज्जुः र्+अ+ज्+ ज्+उः	
ल	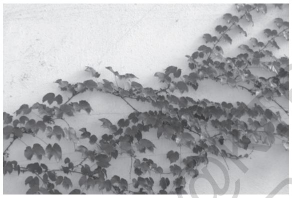	लता ल्+अ+ त्+आ	
व		वज्रम् व्+अ+ज्+ र्+ अ+म्	

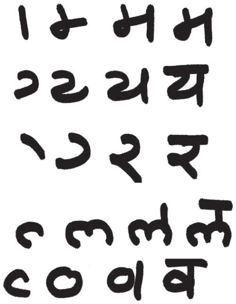	यतिः रजकः लवणम् वराहः	यागः राजा ललाटम् वधूः	युवकः रथः लशुनम् वनम्

© NCERT
NOT TO BE REPUBLISHED

श	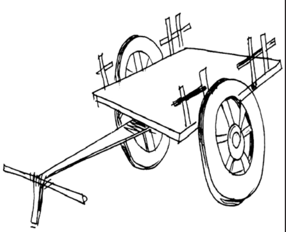	शकटः श्+अ+क्+ अ+ट्+अः	
ष	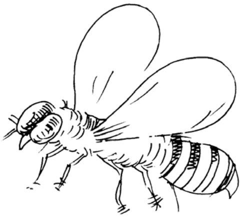	षट्पदः ष्+अ+ट्+ प्+अ+द्+अः	
स		सरोवरः स्+अ+र्+ ओ+व्+अ+र्+अः	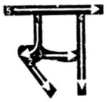
ह	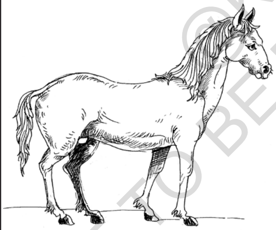	हयः ह्+अ+य्+अः	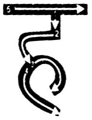

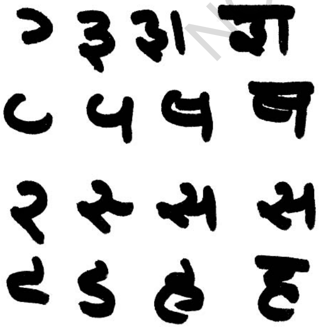	शशः षष्टिः समरः हरिणः	शफरः षाण्मातुरः समीरणः हंसः	शरः षट्कोणम् समुद्रः हालिकः

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

वर्णमाला

स्वराः	अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	
	ऋ	ॠ	ऌ	ए	ऐ	ओ	औ

अयोगवाहौ	अं- अनुस्वारः
	अः- विसर्गः

व्यञ्जनानि

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

	क्	ख्	ग्	घ्	ङ्
	च्	छ्	ज्	झ्	ञ्
वर्गीयव्यञ्जनानि	ट्	ठ्	ड्	ढ्	ण्
	त्	थ्	द्	ध्	न्
	प्	फ्	ब्	भ्	म्

अवर्गीयव्यञ्जनानि	य्	र्	ल्	व्	श्	ष्	स्	ह्

ह्रस्वस्वराः | 5

अ इ उ ऋ लृ

अनुस्वारः | अं

दीर्घस्वराः | 8

आ ई ऊ ॠ ए ऐ ओ औ

विसर्गः | अः

अल्पप्राणाः		महाप्राणाः		अनुनासिकाक्षराणि
क्	ग्	ख्	घ्	ङ्
च्	ज्	छ्	झ्	ञ्
ट्	ड्	ठ्	ढ्	ण्
त्	द्	थ्	ध्	न्
प्	ब्	फ्	भ्	म्
य्	र्	श्	ष्	
ल्	व्	स्	ह	

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

व्यञ्जनम् + स्वरः = गुणिताक्षरम्

व्यञ्जनम्	+	स्वरः	=	गुणिताक्षरम्	चिह्नम्
क्	+	अ	=	क	-
क्	+	आ	=	का	ा
क्	+	इ	=	कि	ि
क्	+	ई	=	की	ी
क्	+	उ	=	कु	ु
क्	+	ऊ	=	कू	ू
क्	+	ऋ	=	कृ	ृ
क्	+	ॠ	=	कॄ	ॄ
क्	+	ऌ	=	क्ऌ	ऌ
क्	+	ए	=	के	े
क्	+	ऐ	=	कै	ै
क्	+	ओ	=	को	ो
क्	+	औ	=	कौ	ौ
क्	+	अं	=	कं	ं
क्	+	अः	=	कः	ः

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ऋ	ॠ	लृ	ए	ऐ	ओ	औ	अं	अः

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

क	ख	ग	घ	ङ	च	छ	ज	झ	ञ	ट	ठ	ड	ढ	ण	त	थ

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

द	ध	न	प	फ	ब	भ	म	य	र	ल	व	श	ष	स	ह

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

तृतीयः पाठः गुणिताक्षराभ्यासः

क	क	का	कि	की	कु	कू	कृ	कॄ	क्लृ	के	कै	को	कौ	कं	कः
क															
ख															
ग															
घ															
ङ															
च															
छ															
ज															
झ															

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

ञ															
ट															
ठ															
ड															
ढ															
ण															
त															
थ															
द															
ध															
न															
प															

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

फ															
ब															
भ															
म															
य															
र															
ल															
व															
श															
ष															
स															
ह															

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

अयोगवाहयोः प्रयोगः

अनुस्वारः=अं आं इं ईं उं ऊं एं ऐं ओं औं

विसर्गः= अः आः इः ईः उः ऊः एः ऐः ओः औः

संयुक्ताक्षरलेखनक्रमः- क - क्‍ - क्क - अक्क ख - ख्‍ - ख्य - ख्यातिः ग - ग्‍ - ग्ग - सम्यग्गायनम् घ - घ्‍ - घ्न - विघ्नराजः ङ - ङ - ङ्क - अङ्कः	च - च्‍ - च्च - च्य - च्यवनः छ छ - - - - - - - - - - - ज - ज्‍ - ज्ञ - ज्व - ज्वलनः झ झ्‍ - - - - - - - - ञ - ञ्‍ - ञ्च - अञ्चलः
ट - ट - ट्ट - टिट्टिभः ठ - ठ - ठ्य - पठ्यम् ड - ड - ड्ड - उड्डयते ढ - ढ - ढ्ढ - ढ्य - आढ्यः ण - ण्‍ - ण्य - पण्यम्	त - त्‍ - त्त - पत्तनम् थ - थ्‍ - थ्य - पथ्यम् द - द - द्द - उद्दामः ध - ध्‍ - ध्य - वध्यः न - न्‍ - न्न - अन्नं
प - प्‍ - प्प - प्य पालकाप्यः फ - फ - - - - - - - - - - ब - ब्‍ - ब्ब - ब्ज - अब्जम् भ - भ्‍ - भ्य - रामेभ्यः म - म्‍ - म्म - अम्मयम्	य - य्‍ - य्य - वाय्वोः र - ्र - क्र तक्रम् (क्+र) र - र्‍ - र्क - तर्कः(र्+क) ल - ल्‍ - ल्ल - सल्लकी व - व्‍ - व्व-व्य व्याकरणम्

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

श - श्‍ - श्श - श्यामलः
ष - ष्‍ - ष्ष - निष्कम्
स - स्‍ - स्स - स्व - स्वरः, स्मरणम्
ह - ह्‍ - ह्य - ह्यः

विशेष सूचना :- द्वयोः बहूनां वा व्यञ्जनानां संयोगः एव संयुक्ताक्षरम्। अत्र सजातीयसंयुक्ताक्षराणि विजातीयसंयुक्ताक्षराणि चेति द्विधा। सजातीयसंयुक्ताक्षरं यथा-क्+क=क्क, ग्+ग=ग्ग इत्यादयः। विजातीयसंयुक्ताक्षरं यथा-क्+त=क्त, ग्+य=ग्य। छात्राणाम् अवगमनाय अत्र कानिचन उदाहरणानि एव दत्तानि। लेखने पठने यथा दोषः न भवेत् तथा अभ्यासः करणीयः। शिक्षकाः कक्ष्यायाम् उच्चारणक्रमं बोधयेयुः।

क्ष,त्र,ज्ञ इति त्रयाणां संयुक्ताक्षराणां विशेषसंज्ञा भवति।

क्ष = क् + ष

त्र = त् + र

ज्ञ = ज् + ञ

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

व्यञ्जनम् + व्यञ्जनम्= संयुक्तवर्णः

यथा→क्+क= क्क = कुक्कुरः

उदाहरणानुसारं त्रिवारं लिखत ।

र् + क् + अ = र्क = अर्कः	अर्कः	अर्कः	अर्कः
त् + ख् + अ = त्ख = उत्खननम्	....	....	....
ड् + ग् + अ = ड्ग = खड्गः	....	....	....
ङ् + घ् + अ = ङ्घ = सङ्घः	....	....	....
च् + च् + अ = च्च = उच्चैः	....	....	....
च् + छ् + अ = च्छ = गुच्छः	....	....	....
ज् + ज् + अ = ज्ज = सज्जनः	....	....	....
र् + झ् + अ = र्झ = निर्झरः	....	....	....
ज् + ञ + अ = ज्ञ = ज्ञानम्	....	....	....
ण् + ट् + अ = ण्ट = घण्टा	....	....	....
ष् + ठ् + अ = ष्ठ = षष्ठः	....	....	....
ड् + ड् + अ = ड्ड = उड्डयनम्	....	....	....
ष्+ ण् + अ = ष्ण = उष्णम्	....	....	....
त् + थ् + अ = त्थ = उत्थानम्	....	....	....
न् + द् + अ = न्द = चन्दनम्	....	....	....
द् + ध् + अ = ध्द = योध्दा	....	....	....

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

त् + न् + अ = त्न = रत्नम् ....

त् + प् + अ = त्प = उत्पलम् ....

र् + प् + अः = र्पः = सर्पः ....

स् + फ् + अ = स्फ = स्फूर्तिः ....

र् + ब् + अ = र्ब = दुर्बलः ....

र् + भ् + अ = र्भ =अर्भकः ....

द् + म् + अ = द्म = सद्म ....

ग् + य् + अ = ग्य =भाग्यम् ....

त् + य् + अ = त्य = सत्यम् ....

प् + र् + अ = प्र = विप्रः ....

म् + र् + अ = म्र = आम्रम् ....

क् + ल् + अ = क्ल = शुक्लः ....

ह् + ल् + अ = ह्ल = आह्लादः ....

त् + व् + अ = त्व = सत्वरम् ....

श् + व् + अ = श्व = अश्वः ....

क + ष् + अ = क्ष = रक्षा ....

र् + ष् + अ = र्ष = हर्षः ....

त् + स् + अ = त्स = उत्साहः ....

प् + स् + अ = प्स = जुगुप्सा ....

र् + ह् + अ = र्ह = अर्हः ....

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

अभ्यासः

I. संयोज्य लिखत ।

उदाहरणम् → क्+उ+स्+उ+म्+अ+म्	=	कुसुमम्
ज् + आ + न् + अ + क् + ई	=	
र् + आ + म् + आ + य् + अ + ण् + अ + म्	=	
द् + अ + श् + अ + र् + अ + थ् + अः	=	
र् + आ + ज् + अ + ध् + आ + न् + ई	=	
द् + ए + व् + आ + ल् + अ + य् + अः	=	
अ + ध् + य् + आ + प् + अ + क् + अः	=	
स् + अ + त् + य् + अ + व् + आ + द् + ई	=	
आ + म् + र् + अ +फ् + अ+ ल्+ अ+ म्	=	
अ+ य् + ओ + ध् + य् + आ	=	

NOT TO BE REPUBLISHED @KTBS

II. विभज्य लिखत ।

उदाहरणम् → गणेशः = ग् + अ + ण् + ए + श् + अः

वाल्मीकिः, वसिष्ठः, विश्वामित्रः, अगस्त्यः, भृगुः

भारद्वाजः, अङ्गानि, दुर्योधनः, आरोग्यम् , कृष्णः

III. कन्नडलिप्या लिखत ।

उदाहरणम् → निर्विघ्नः = ನಿರ್ವಿಘ್ನಃ

हस्तेन, विरोधः, भक्ष्याणि, तस्करः, विनायकः

औषधम्, महाभारतम्, सरयू, शकुनिः, कदली

प्रस्थानम्, अस्वस्थः, ज्वलनः, रम्यः, ख्यातिः

IV. संस्कृतलिप्या लिखत ।

उदाहरणम् → ಹಸ್ತೇನ = हस्तेन

ಸೂರ್ಯೋದಯಃ, ಷಟ್ಪದಃ, ವ್ಯಾಘ್ರಃ, ಭಾಸ್ಕರಃ, ವಾಗ್ಮೀ

ಸುಂದರಃ, ಶಾಸ್ತ್ರಮ್, ನಿಷ್ಫಲಮ್, ಚದುರಂಗಃ, ವ್ಯಾಧಿಃ,

ಶರದೃತುಃ, ಮಾರ್ಗಶಿರಃ, ಉತ್ತರಾಭಾದ್ರಾ, ಅರ್ಕಃ, ಧ್ರುವಃ

V. रिक्तं स्थानं पूरयत ।

उदाहरणम् → | वि | श्वा | मि | त्रः |

	वा	ल	
	रो		
आ		ग्य	
		ष्ठः	

प्र			म्
		ली	
सू			यः
	ङ्गा		

भाषाभ्यासः ।

- ✻ संस्कृतवर्णमालां लिखत ।
- ✻ कन्नडवर्णमालां लिखत ।
- ✻ नित्योपयोगिनां वस्तूनां नामानि संस्कृतभाषया वदत।

✽✽✽✽✽✽

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

फलानि

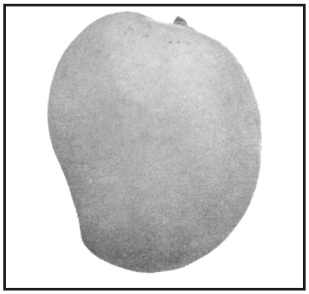

आम्रफलम्

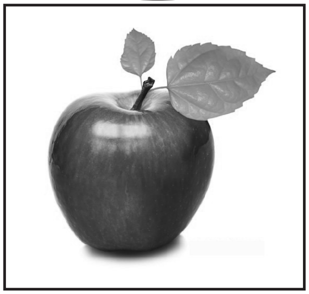

सेवम्

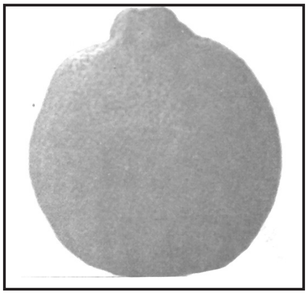

नारङ्गम्

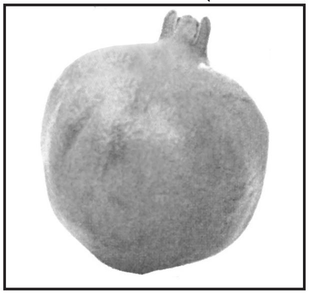

दाडिमफलम्

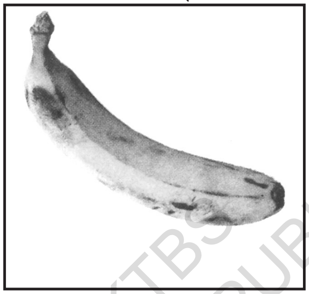

कदलीफलम्

कलिङ्गफलम्

द्राक्षाफलम्

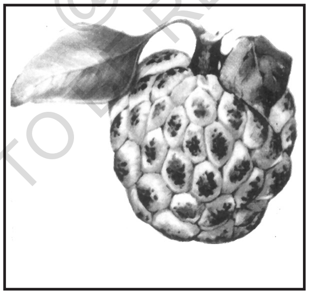

सीताफलम्

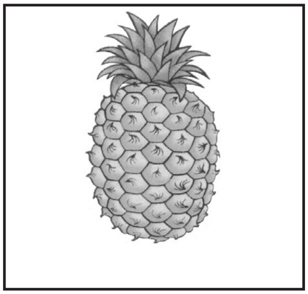

अनानसः

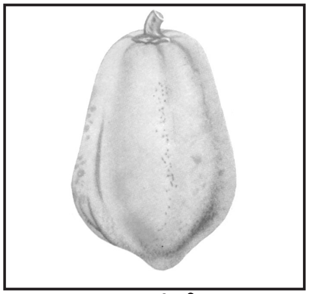

मधुकर्कटी

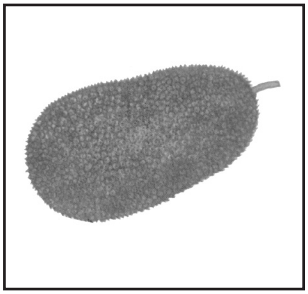

पनसफलम्

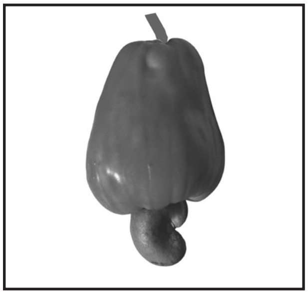

भल्लातकफलम्

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

सचित्रपदमञ्जरी

शाकानि

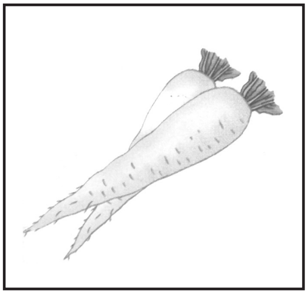

मूलकम्

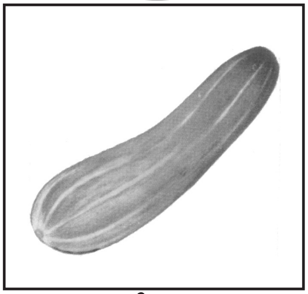

उर्वारुकम्

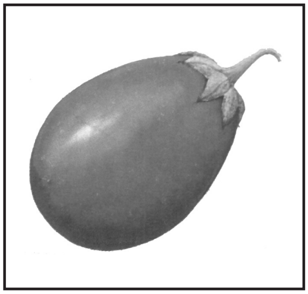

वृन्ताकः

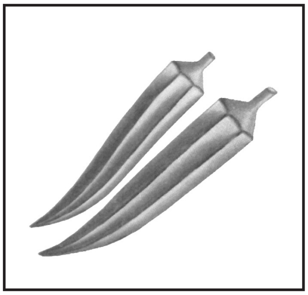

भिण्डीनकम्

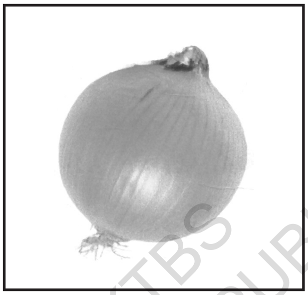

पलाण्डुः

कूष्माण्डः

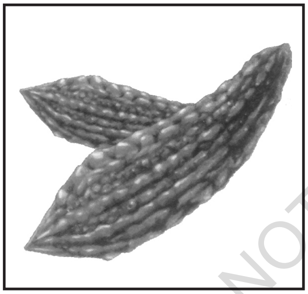

कारवेल्लम्

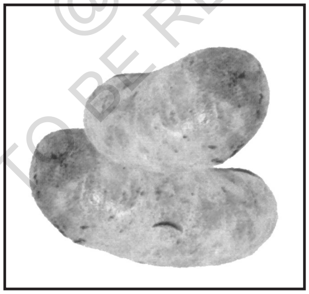

आलुकम्

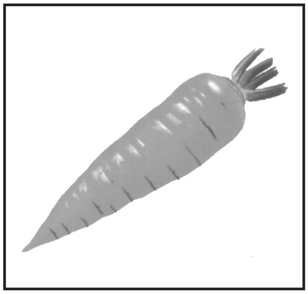

गृञ्जनकम्

आर्द्रकम्

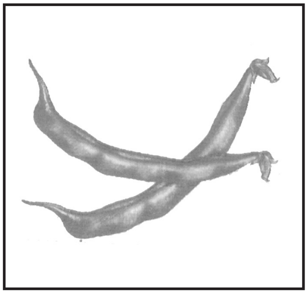

निष्पावः

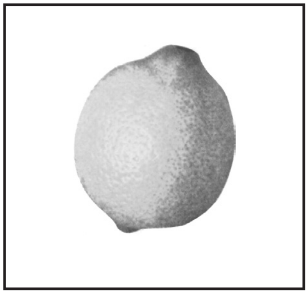

जम्बीरः

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

सचित्रपदमञ्जरी

वन्यमृगाः

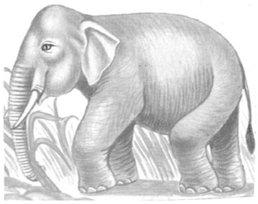

गजः

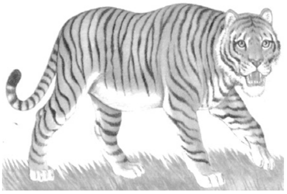

व्याघ्रः

कृष्णमृगः

भल्लूकः

शृगालः

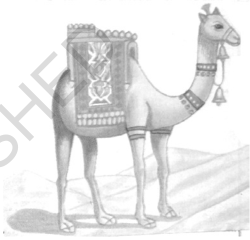

उष्ट्रः

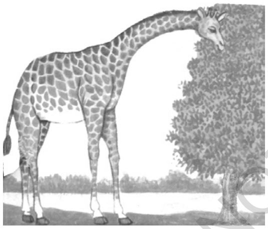

चित्रोष्ट्रः

चित्रकः

हरिणः

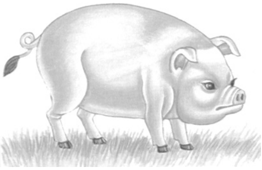

सूकरः

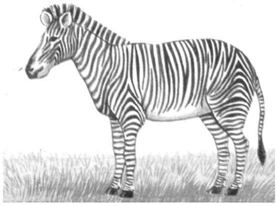

चित्ररासभः

सिंहः

@ KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

सचित्रपदमञ्जरी

पक्षिणः

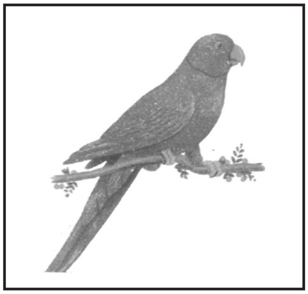

शुकः

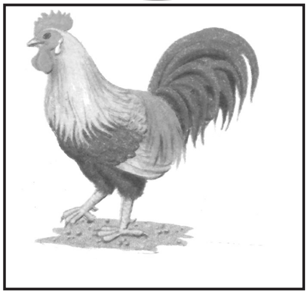

कुक्कुटः

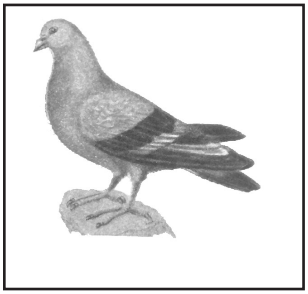

कपोतः

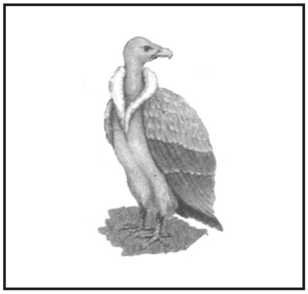

श्येनः

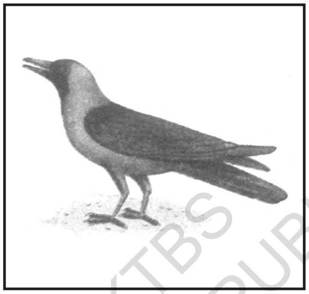

काकः

चटकः

उलूकः

गरुडः

हंसः

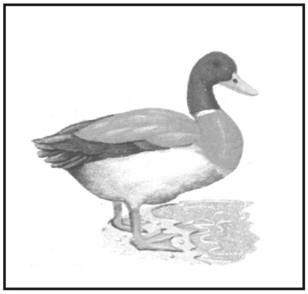

कादम्बः

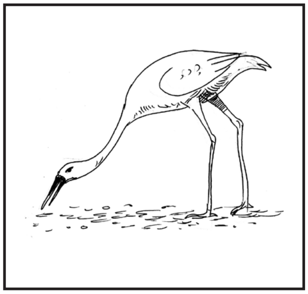

बकः

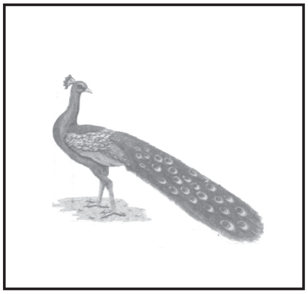

मयूरः

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

सचित्रपदमञ्जरी

प्राणिनः

वृषभः

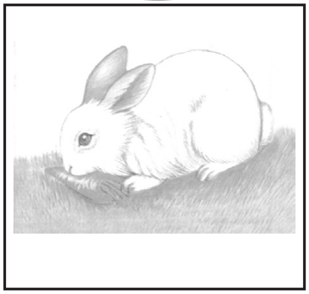

शशः

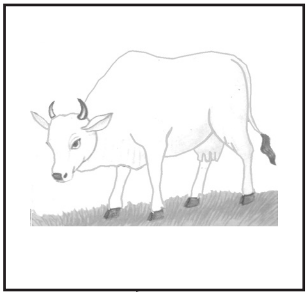

धेनुः

मार्जालः

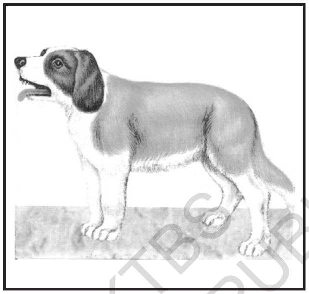

शुनकः

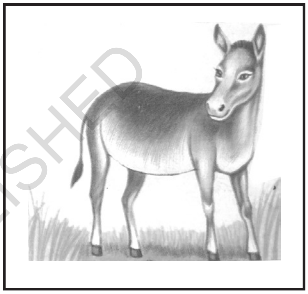

गर्दभः

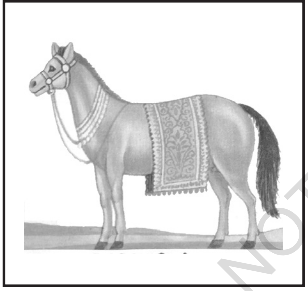

अश्वः

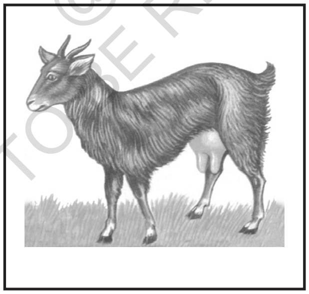

अजः

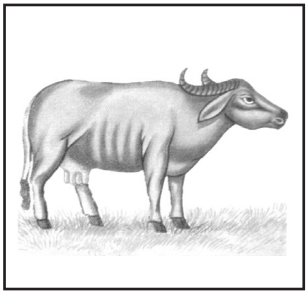

महिषी

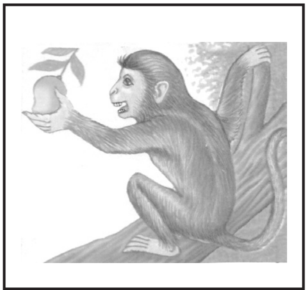

वानरः

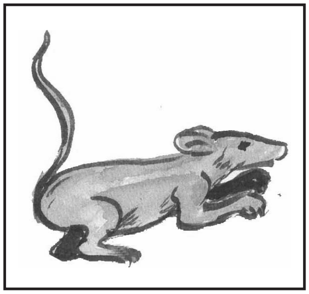

मूषकः

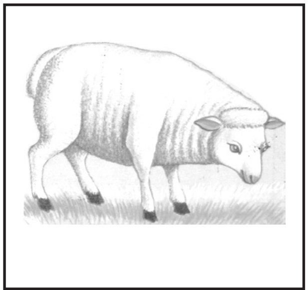

मेषः

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

सचित्रपदमञ्जरी

वाहनानि

शकटः

अश्वशकटः

द्विचक्रिका

स्कूटर्यानम्

त्रिचक्रिका

कार्यानम्

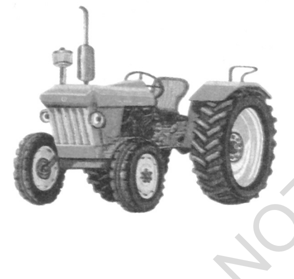

ट्राक्टर्यानम्

भारवाहकम्

बस्यानम्

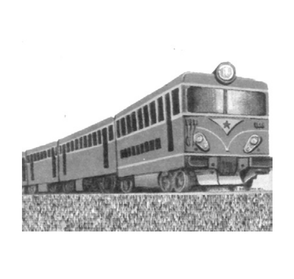

रेल्यानम्

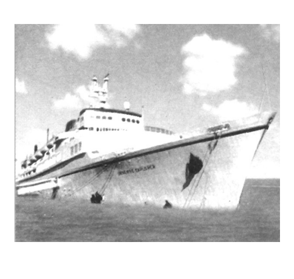

नौका

विमानम्

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

अभ्यासः

पक्षिणः

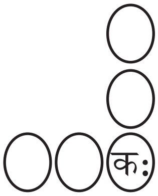

१. ....

२. ....

प्राणिनः

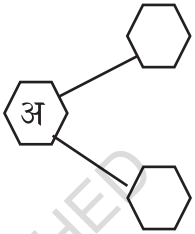

१. ....

२. ....

शाकानि

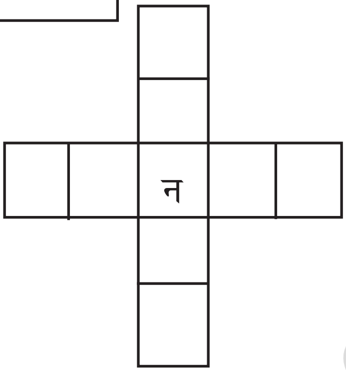

फलानि

फलानां नामानि अन्विष्य लिखत

१. ....

२. ....

३. ....

४. ....

५. ....

द्रा	से	प	सी	ना	आ
बा	क्षा	व	ता	क	म्र
अ	दा	फ	फ	ता	फ
न	ना	सः	ल	ल	ल
ना	र	ङ्ग	म्	म्	म्
क	द	ली	फ	ल	म्

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

चतुर्थः पाठः

पुंलिङ्गशब्दपरिचयः

बालः

वैद्यः

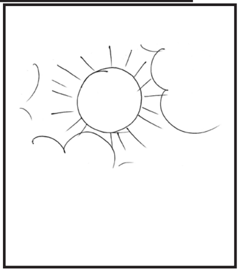
इनः

चन्द्रः

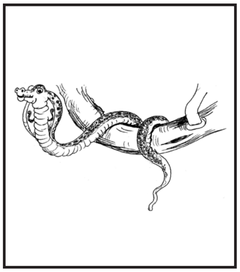
उरगः

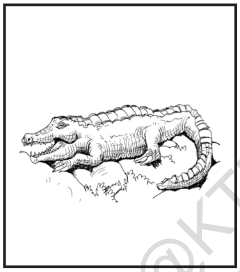
मकरः

दीपः

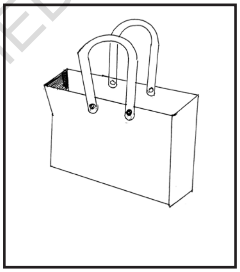
स्यूतः

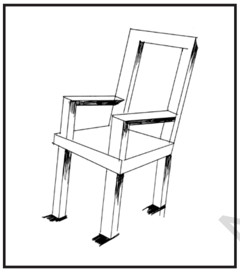
आसन्दः

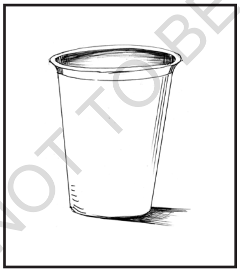
चषकः

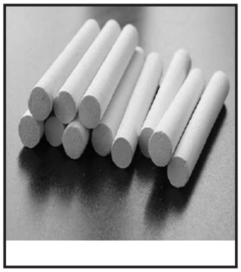
सुधाखण्डः

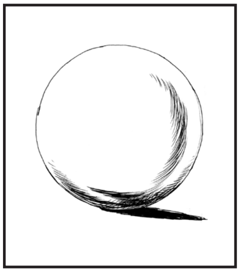
कन्दुकः

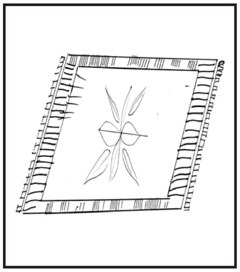
कटः

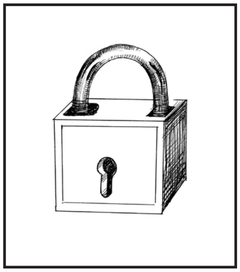
तालः

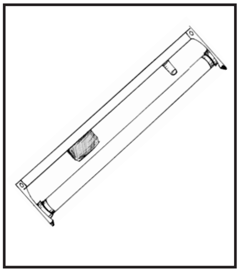
दण्डदीपः

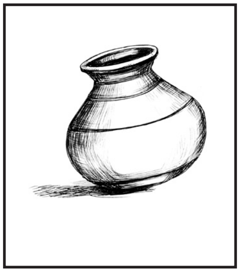
घटः

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

स्त्रीलिङ्गशब्दपरिचयः

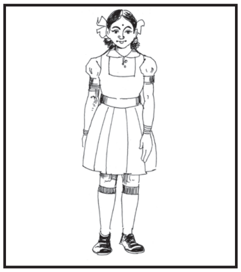			
बालिका	वैद्या	अध्यापिका	चम्पका
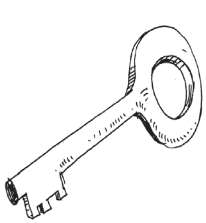	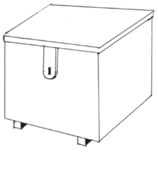	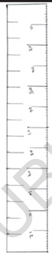	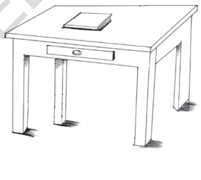
कुञ्चिका	पेटिका	मापिका	उत्पीठिका
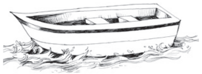			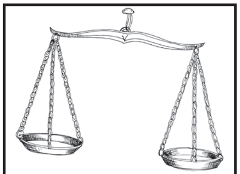
नौका	सूचिका	लता	तुला
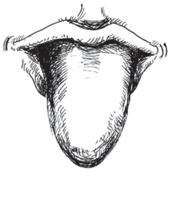	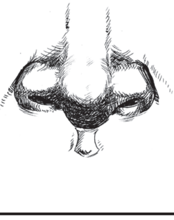		
रसना	नासिका	वीणा	पत्रिका

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

नपुंसकलिङ्गः शब्दपरिचयः

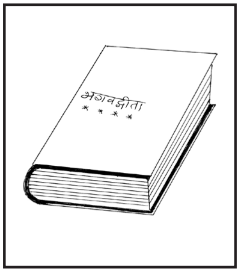

पुस्तकम्

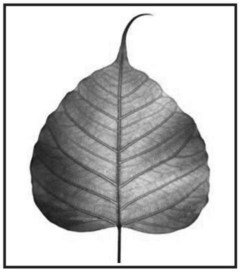

पर्णम्

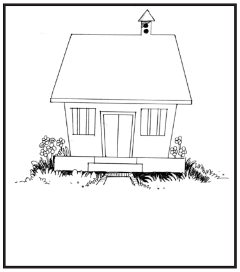

गृहम्

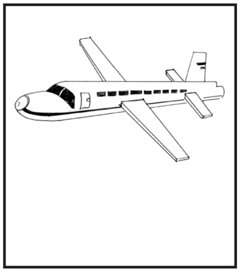

विमानम्

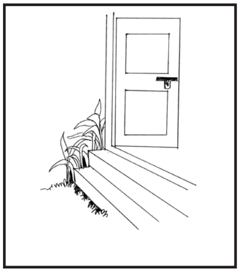

द्वारम्

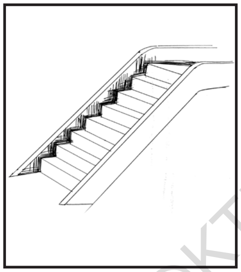

सोपानम्

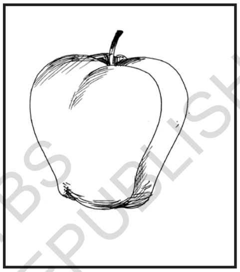

फलम्

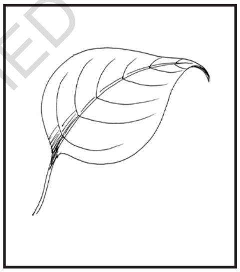

पर्णम्

छत्रम्

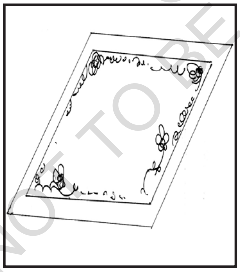

करवस्त्रम्

युतकम्

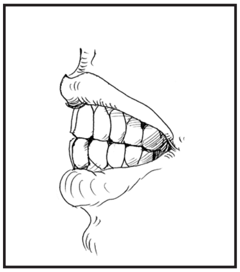

दशनम्

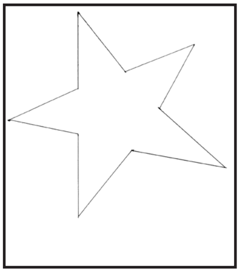

नक्षत्रम्

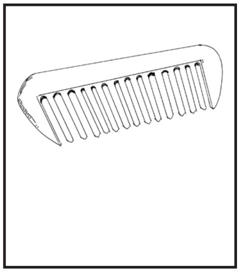

कङ्कतम्

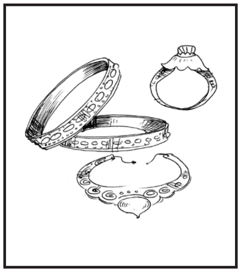

आभरणम्

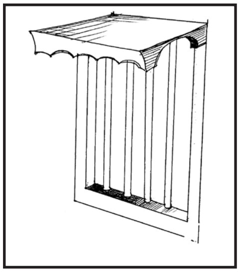

वातायनम्

©KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

अभ्यासः

चित्रं दृष्ट्वा नाम लिखत।

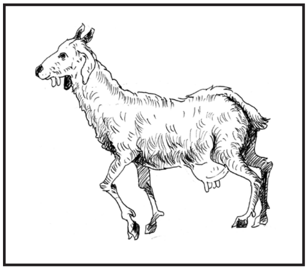

एषः ....

एषा ....

एतत् ....

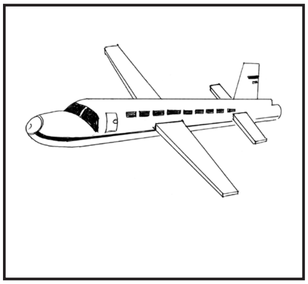

एतत् ....

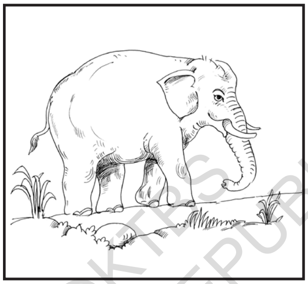

एषः ....

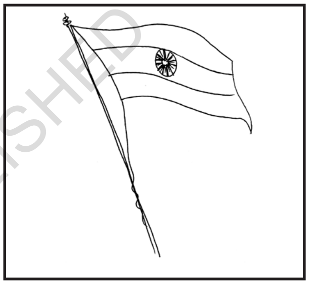

एषा ....

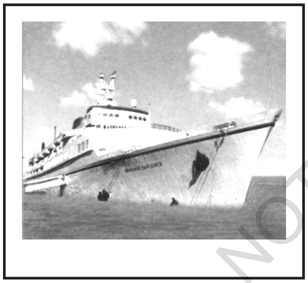

एषा ....

एषः ....

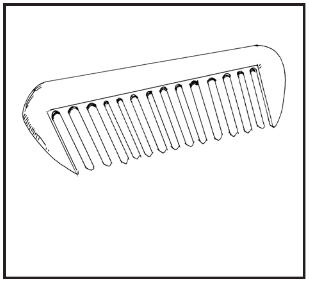

एतत् ....

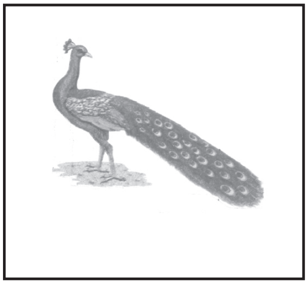

एषः ....

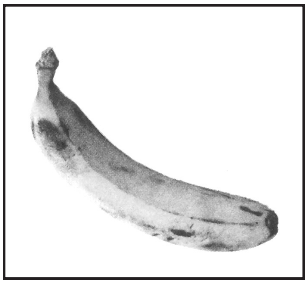

एतत् ....

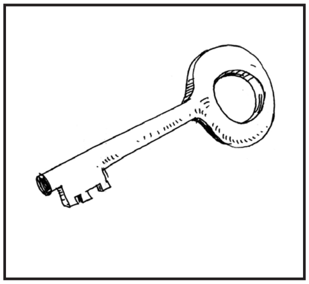

एषा ....

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

पञ्चमः पाठः

तद्-एतद् (पुं)

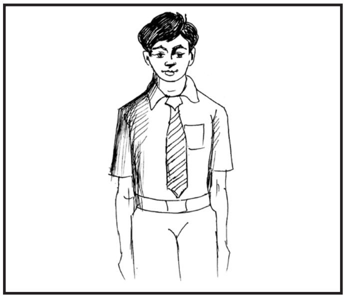

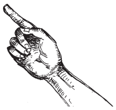

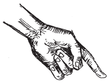

सः बालकः।
सः कः ?
सः बालकः।

एषः सैनिकः ।
एषः कः ?
एषः सैनिकः

तौ बालकौ।
तौ कौ ?
तौ बालकौ ।

एतौ सैनिकौ ।
एतौ कौ ?
एतौ सैनिकौ।

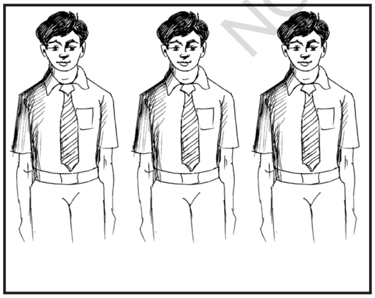

ते बालकाः ।
ते के?
ते बालकाः

एते सैनिकाः।
एते के ?
एते सैनिकाः।

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

स:	**तौ**	**ते**
एष:	**एतौ**	**एते**
क:	**कौ**	**के**
बालक:	बालकौ	बालका:
सैनिक:	सैनिकौ	सैनिका:

अभ्यास:

I पठनाभ्यास: (उच्चै: पठत)

छात्र:	छात्रौ	छात्रा:
अश्व:	अश्वौ	अश्वा:
बाल:	बालौ	बाला:
पिक:	पिकौ	पिका:
मनुष्य:	मनुष्यौ	मनुष्या:

II पदानाम् अर्थं मातृभाषया लिखत।

कर: =..........	हय: =..........	नर: =..........
घट: =..........	कट: =..........	तट: =..........
अज: =..........	रथ: =..........	शुक: =..........
सेवक: =..........	भास्कर: =..........	भ्रमर: =..........
कन्दुक: =..........	शिक्षक: =..........	भिक्षुक: =..........

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

III रिक्तं स्थानं पूरयत।

अजः	अजौ	
	रामौ	रामाः
शकटः		शकटाः
घटः	घटौ	
	शुकौ	शुकाः

NOT TO BE REPUBLISHED @KTBS

IV उदाहरणानुसारं लिखत।

उदा→

एषः	शुकः	एतौ	शुकौ	एते	शुकाः
	भिक्षुकः		भिक्षुकौ		भिक्षुका;
	शकटः		शकटौ		शकटाः
	रथः		रथौ		रथाः

उदा→

सः	नरः	तौ	नरौ	ते	नराः
	भास्करः		भास्करौ		भास्कराः
	शूरः		शूरौ		शूराः
	धीरः		धीरौ		धीराः

अवगच्छत।

गणेशः प्रथमो देवः **गणेशं** नौमि साञ्जलिः ।
गणेशेन सुसिद्धिर्मे **गणेशाय** नमो नमः ।।

गणेशात् लभते ज्ञानं **गणेशस्य** स्तुतिः शुभा।

गणेशे भक्तिमानस्मि हे **गणेश** शुभंकुरु।

सङ्ग्रहः -श्लोकसिद्धान्तकौमुदी

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

षष्ठः पाठः

तद्-एतद् (स्त्री)

सा बालिका।

सा का ?

सा बालिका।

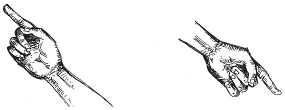

एषा वैद्या।

एषा का ?

एषा वैद्या।

ते बालिके।

ते के ?

ते बालिके ।

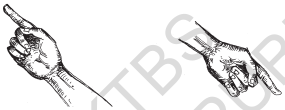

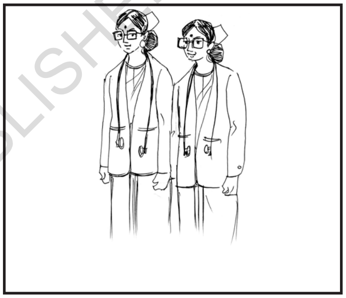

एते वैद्ये।

एते के ?

एते **वैद्ये।**

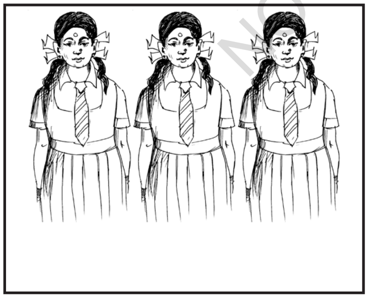

ताः बालिकाः ।

ताः काः ?

ताः बालिकाः

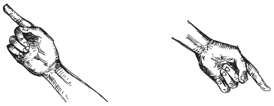

एताः वैद्याः।

एताः काः ?

एताः **वैद्याः।**

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

सा	**ते**	**ताः**
एषा	**एते**	**एताः**
का	**के**	**काः**
बालिका	बालिके	बालिकाः
वैद्या	वैद्ये	वैद्याः

अभ्यासः

I पठनाभ्यासः (उच्चैः पठत)

महिला	महिले	महिलाः
कथा	कथे	कथाः
वीणा	वीणे	वीणाः
अजा	अजे	अजाः
बाला	बाले	बालाः

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

II पदानाम् अर्थं मातृभाषया लिखत।

शाला =..........	शाखा =..........	कन्या =..........
रसना =..........	अनुजा =..........	चटका =..........
नासिका =..........	भाषा =..........	पेटिका =..........
वनिता =..........	मृत्तिका =..........	कुञ्चिका =..........
छाया =..........	वीणा =..........	कथा =..........

III रिक्तं स्थानं पूरयत।

भाषा		भाषाः
	नासिके	नासिकाः
मृत्तिका	मृत्तिके	
वनिता		वनिताः
	पेटिके	पेटिकाः

IV उदाहरणानुसारं लिखत।

उदा→

एषा	कन्या	एते	कन्ये	एताः	कन्याः
	ललना		ललने		ललनाः
	छाया		छाये		छायाः

उदा→

सा	अनुजा	ते	अनुजे	ताः	अनुजाः
	कथा	ते			कथाः
सा			महिले	ताः	

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

अवगच्छत।

रमा कन्या समुद्रस्य **रमां** वन्दे हरिप्रियाम्
रमया रमते विष्णुः **रमायै** क्रियते नमः ।
रमायाः काधिका नारी **रमायाः** सेवको जनः
रमायाम् अनुरक्तस्य हे **रमे** रमसे सदा ।।

सङ्ग्रहः - श्लोकसिद्धान्तकौमुदी

तद्-एतद् (नपुं)

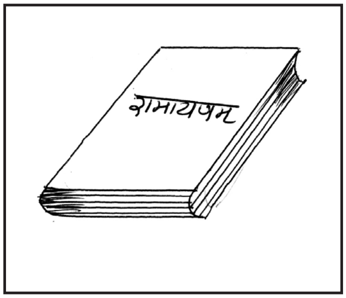

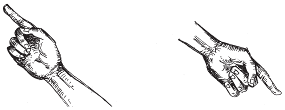

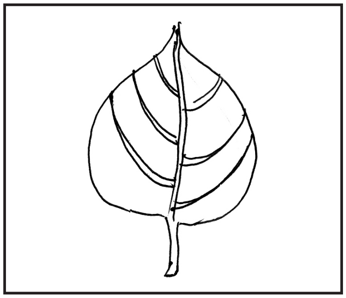

तत् पुस्तकम्
तत् किम् ?
तत् पुस्तकम् ।

एतत् पर्णम्
एतत् किम् ?
एतत् पर्णम्।

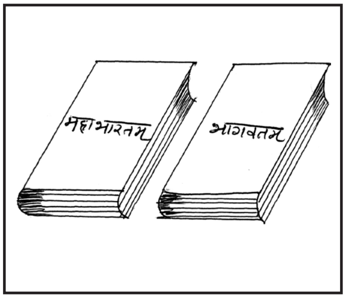

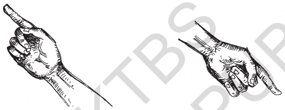

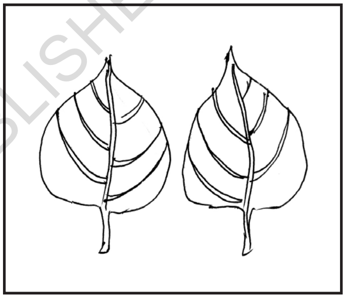

ते पुस्तके।
ते के?
ते पुस्तके।

एते पर्णे ।
एते के?
एते पर्णे।

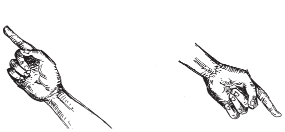

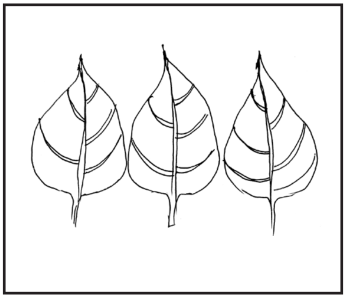

तानि पुस्तकानि ।
तानि कानि ?
तानि पुस्तकानि ।

एतानि पर्णानि ।
एतानि कानि?
एतानि पर्णानि ।

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

तत्	**ते**	**तानि**
एतत्	**एते**	**एतानि**
किं	**के**	**कानि**
पुस्तकम्	पुस्तके	पुस्तकानि
पर्णम्	पर्णे	पर्णानि

अभ्यासः

I पठनाभ्यासः (उच्चैः पठत)

ज्ञानम्	ज्ञाने	ज्ञानानि
मस्तकम्	मस्तके	मस्तकानि
मन्दिरम्	मन्दिरे	मन्दिराणि
नेत्रम्	नेत्रे	नेत्राणि
भवनम्	भवने	भवनानि

II पदानाम् अर्थं मातृभाषया लिखत।

नेत्रम् =..........	जलम् =..........	वनम् =..........
धनम् =..........	पर्णम् =..........	गृहम् =..........
शरीरम् =..........	भवनम् =..........	पुस्तकम् =..........
द्वारम् =..........	रक्तम् =..........	पत्रम् =..........
फलम् =..........	मन्दिरम् =..........	यानम् =..........

NOT TO BE REPUBLISHED @KTBS

III रिक्तं स्थानं पूरयत।

	पर्णम्		पर्णानि
धने	धनानि		
	बालः		बालाः
		शुकौ	शुकाः
	वीणा	वीणे	
	वनिता	वनिते	

IV उदाहरणानुसारं लिखत।

उदा→	एतत्	कमलम्	एते	कमले	एतानि	कमलानि
	एतत्			भवने		भवनानि
		शास्त्रम्	एते		एतानि	
	एतत्			गृहे		गृहाणि

उदा→

तत्	भवनम्	ते	भवने	तानि	भवनानि
	पर्णं	ते			पर्णानि
तत्			गृहे		गृहाणि
	नेत्रं	ते			नेत्राणि

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

अवगच्छत।

ज्ञानं ज्ञाने च **ज्ञानानि** वस्तूनां सन्तु सर्वदा ।
ज्ञानं ज्ञाने च **ज्ञानानि** दत्ते विद्यालये गुरुः ।।
ज्ञानेन सह **ज्ञानाभ्यां ज्ञानैः** संशोभते वपुः ।
ज्ञानाय पाठ्यतां **ज्ञानात्** विना विप्रो न शोभते।।
ज्ञानस्य च फलं मानः **ज्ञाने** सति जयो भवेत् ।

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

नामपदम्

अकारान्तः पुंलिङ्गः 'देव'शब्दः

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा ಉ	देवः ದೇವನು	देवौ ಇಬ್ಬರು ದೇವರು	देवाः ದೇವರು
सम्बोधनप्रथमा ಹೇ ಎಲೈ	हे देव ಹೇ ದೇವನೇ	हे देवौ ಹೇ ಇಬ್ಬರು ದೇವರೇ	हे देवाः ಹೇ ದೇವರೇ
द्वितीया ಅನ್ನು	देवम् ದೇವನನ್ನು	देवौ ಇಬ್ಬರು ದೇವರನ್ನು	देवान् ದೇವರನ್ನು
तृतीया ಇಂದ	देवेन ದೇವನಿಂದ	देवाभ्याम् ಇಬ್ಬರು ದೇವರಿಂದ	देवैः ದೇವರಿಂದ
चतुर्थी ಗೆ, ಇಗೆ, ಕ್ಕೆ	देवाय ದೇವನಿಗೆ	देवाभ्याम् ಇಬ್ಬರು ದೇವರಿಗೆ	देवेभ्यः ದೇವರಿಗೆ
पञ्चमी ದೆಸೆಯಿಂದ	देवात् ದೇವನ ದೆಸೆಯಿಂದ	देवाभ्याम् ಇಬ್ಬರು ದೇವರ ದೆಸೆಯಿಂದ	देवेभ्यः ದೇವರ ದೆಸೆಯಿಂದ
षष्ठी ಅ	देवस्य ದೇವನ	देवयोः ಇಬ್ಬರು ದೇವರ	देवानाम् ದೇವರ
सप्तमी ಅಲ್ಲಿ	देवे ದೇವನಲ್ಲಿ	देवयोः ಇಬ್ಬರು ದೇವರಲ್ಲಿ	देवेषु ದೇವರಲ್ಲಿ

आकारान्तः स्त्रीलिङ्गः 'सीता' शब्दः

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा	सीता	सीते	सीताः
सम्बोधनप्रथमा	हे सीते	हे सीते	हे सीताः
द्वितीया	सीताम्	सीते	सीताः
तृतीया	सीतया	सीताभ्याम्	सीताभिः
चतुर्थी	सीतायै	सीताभ्याम्	सीताभ्यः

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

पञ्चमी	सीतायाः	सीताभ्याम्	सीताभ्यः
षष्ठी	सीतायाः	सीतयोः	सीतानाम्
सप्तमी	सीतायाम्	सीतयोः	सीतासु

अकारान्तः नपुंसकलिङ्गः 'वन' शब्दः

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचम्	बहुवचनम्
प्रथमा	वनम्	वने	वनानि
सम्बोधनप्रथमा	हे वन	हे वने	हे वनानि
द्वितीया	वनम्	वने	वनानि
तृतीया	वनेन	वनाभ्याम्	वनैः
चतुर्थी	वनाय	वनाभ्याम्	वनेभ्यः
पञ्चमी	वनात्	वनाभ्याम्	वनेभ्यः
षष्ठी	वनस्य	वनयोः	वनानाम्
सप्तमी	वने	वनयोः	वनेषु

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

विशेषांशाः

रामो राजमणिः सदा विजयते **रामं** रमेशं भजे।
रामेणाभिहता निशाचरचमू **रामाय** तस्मै नमः ।।
रामात् नास्ति परायणं परतरं **रामस्य** दासोऽस्म्यहम्।
रामे चित्तलयः सदा भवतु मे भो! **राम** मामुद्धर।।

लट् लकारः - पठ् धातुः - वर्तमानकालः

पुरुषाः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमपुरुषः III person	रामः सीता सः सा तत् — पठति	रामौ सीते तौ ते ते — पठतः	रामाः सीताः ते ताः तानि — पठन्ति
मध्यमपुरुषः II person	त्वम् — पठसि	युवाम् — पठथः	यूयम् — पठथ
उत्तमपुरुषः I person	अहम् — पठामि	आवाम् — पठावः	वयम् — पठामः

एवम् - खादति, भवति, गच्छति, धावति, पश्यति

विशेषधातुरूपाणि

लट् लकारः - अस् धातुः

पुरुषः	**एकवचनम्**	**द्विवचनम्**	**बहुवचनम्**
प्रथमपुरुषः	(बालकः) अस्ति	(बालकौ) स्तः	(बालकाः) सन्ति
मध्यमपुरुषः	(त्वम्) असि	(युवां) स्थः	(यूयम्) स्थ
उत्तमपुरुषः	(अहम्) अस्मि	(आवाम्) स्वः	(वयम्) स्मः

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

लट् लकारः - कृ धातुः

पुरुषः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमपुरुषः	(स :) करोति	(तौ) कुरुतः	(ते) कुर्वन्ति
मध्यमपुरुषः	(त्वम्) करोषि	(युवाम्) कुरुथः	(यूयम्) कुरुथ
उत्तमपुरुषः	(अहम्) करोमि	(अवाम्) कुर्वः	(वयम्) कुर्मः

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

अष्टमः पाठः

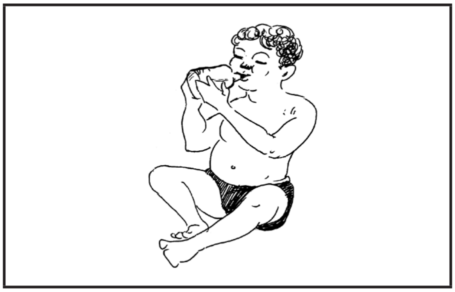

शिशुः **क्षीरं** पिबति।

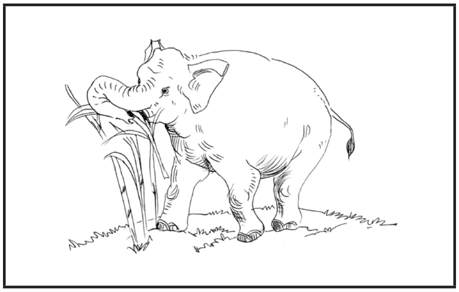

गजः **इक्षुदण्डं** खादति।

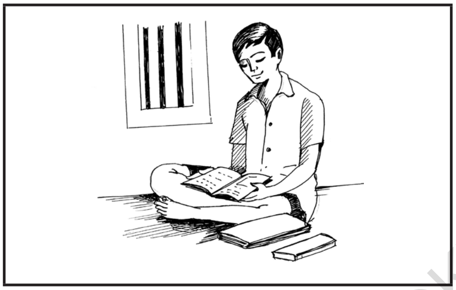

छात्रः **पाठं** पठति

बाला **शालां** गच्छति।

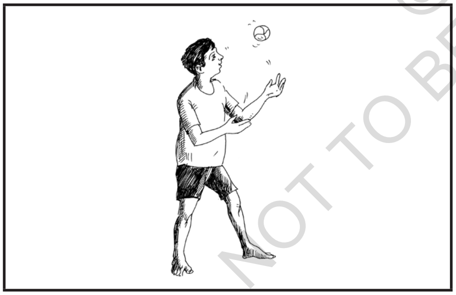

बालाः **कन्दुकेन** क्रीडन्ति

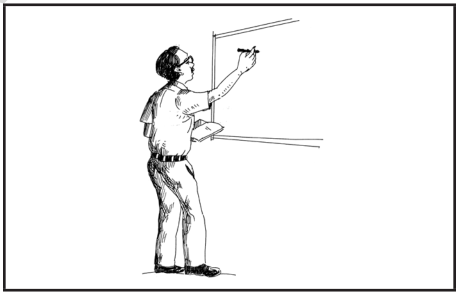

शिक्षकः **सुधाखण्डेन** लिखति

माता **हस्तेन** ददाति

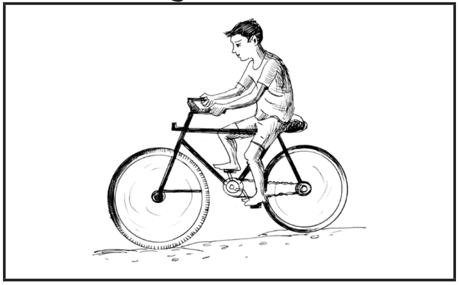

रमेशः **द्विचक्रिकया** गच्छति।

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

राजेशः शालां गच्छति।	राधा वस्त्रं क्षालयति
बालाः पाठान् पठन्ति।	महिलाः श्लोकं गायन्ति।
हरिहरौ गीतं गायतः।	सेवकः भारं वहति।
जनाः नेत्राभ्यां पश्यन्ति।	पिता हस्तेन यच्छति।
छात्राः लेखन्या लिखन्ति।	अश्वः वेगेन धावति।

अभ्यासः

I. पठनाभ्यासः (उच्चैः पठत)

क्षीरम्	क्षीरे	क्षीराणि
वस्त्रं	वस्त्रे	वस्त्राणि
कथां	कथे	कथाः
नेत्रेण	नेत्राभ्यां	नेत्रैः
कर्णेन	कर्णाभ्यां	कर्णैः
हस्तेन	हस्ताभ्यां	हस्तैः

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

II. एकवाक्येन उत्तरं लिखत ।

१. गजः किं खादति?

उ...

२. कः क्षीरं पिबति?

उ...

३. का वस्त्रं क्षालयति?

उ...

४) काः लेखन्या लिखन्ति ?

उ..

५) सेवकः किं वहति ?

उ..

III. रिक्तं स्थानं पूरयत।

१. अश्वः ....धावति।

२. बालाः पाठान्......................।

३. ....सुधाखण्डेन लिखति।

४. माता...............ददाति।

५. ....द्विचक्रिकया गच्छति।

IV. वाक्यनिर्माणं कुरुत।

शिशुः, बालौ अश्वः, शिक्षकः राजेशः	पाठं क्षीरं वेगेन शालां मन्दिरम्	धावति पाठयति गच्छति गच्छतः पिबति

१ ....

२ ....

३ ....

४ ....

५ ....

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

नवमः पाठः चतुर्थी-पञ्चमी

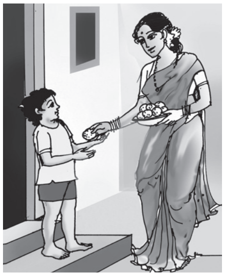

माता **पुत्राय** लड्डुकं यच्छति।

शारदायै नमः।

देवः **भक्ताय** वरं ददाति।

गणेशाय नमः ।

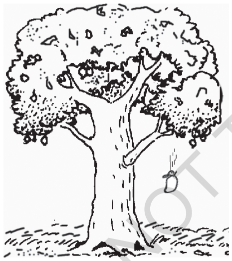

फलं **वृक्षात्** पतति।

बालिका **शालायाः** आगच्छति।

बालकः **क्रीडाङ्गणात्** आगच्छति।

वृष्टिः **मेघात्** पतति।

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

तातः पुत्राय.पत्रिकां ददाति।
अम्बा बालाय क्षीरं यच्छति।
बालः मित्राय चाकलेहं ददाति।
शिक्षिका छात्राय ज्ञानं ददाति।
बालिका अम्बायै नमः इति वदति।
पुरुषः महिलायै गौरवं यच्छति।

छात्रः शालायाः आगच्छति।
वरुणः आपणात् पुस्तकम् आनयति।
शिशुः पर्यङ्कात् पतति।
पुत्रः अम्बायाः मधुरं स्वीकरोति।
छात्रा कक्ष्यायाः गच्छति।
नदी पर्वतात् प्रवहति।

अभ्यासः

I. पठनाभ्यासः (उच्चैः पठत)

पुत्राय	पुत्राभ्याम्	पुत्रेभ्यः
छात्राय	छात्राभ्याम्	छात्रेभ्यः
अम्बायै	अम्बाभ्याम्	अम्बाभ्यः
महिलायै	महिलाभ्याम्	महिलाभ्यः
वनात्	वनाभ्याम्	वनेभ्यः
पर्वतात्	पर्वताभ्याम्	पर्वतेभ्यः
शालायाः	शालाभ्याम्	शालाभ्यः
कक्ष्यायाः	कक्ष्याभ्याम्	कक्ष्याभ्यः
फलात्	फलाभ्याम्	फलेभ्यः
ग्रामात्	ग्रामाभ्याम्	ग्रामेभ्यः
पुस्तकात्	पुस्तकाभ्याम्	पुस्तकेभ्यः

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

II. कोष्टकम् अवलोक्य वाक्यानि रचयत।

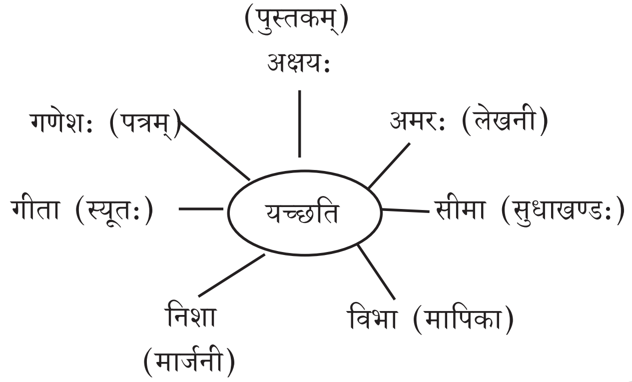

उदाहरणं - शिक्षिका कस्मै किं यच्छति?

शिक्षिका	अक्षयाय पुस्तकं	यच्छति।
....	....	....
....	....	....
....	....	....
....	....	....
....	....	....

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

III. **कोष्टकम् अवलोक्य वाक्यानि रचयत।**

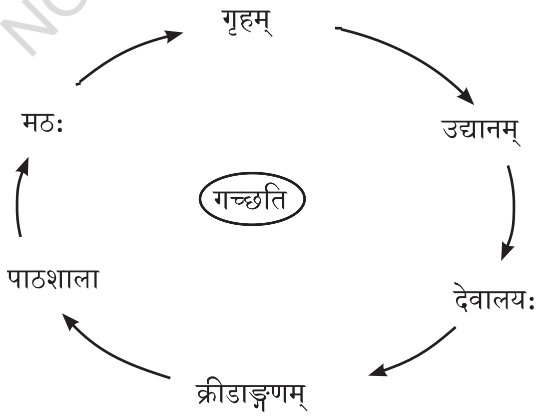

उदाहरणम् → बालकः कुतः कुत्र गच्छति?

बालकः	गृहात्	उद्यानं	गच्छति
....	....	....	..........।
....	....	....	..........।
....	....	....	..........।
....	....	....	..........।
....	....	....	..........।

अवगच्छत।

एकश्लोकीमहाभारतम्

आदौ पाण्डवधार्तराष्ट्रजननं लाक्षागृहे दाहनम्
द्यूते श्रीहरणं वने विहरणं मत्स्यालये वर्धनम् ।
लीलागोग्रहणं रणे वितरणं सन्धिक्रियाजृम्भणम्
भीष्मद्रोणसुयोधनादिमथनं एतन्महाभारतम्।।

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

⌘⌘⌘⌘⌘⌘

दशमः पाठः

षष्ठी-सप्तमी

गणेशस्य वाहनं मूषकः ।

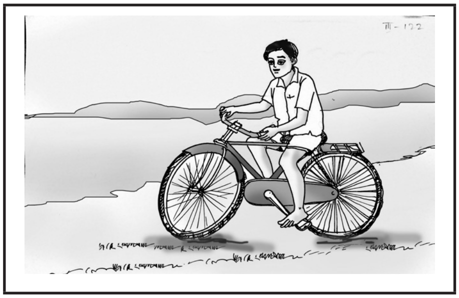

कृष्णस्य वाहनं द्विचक्रिका।

गङ्गायाः तटे काशी अस्ति।

तत् **मम** गृहम् अस्ति।

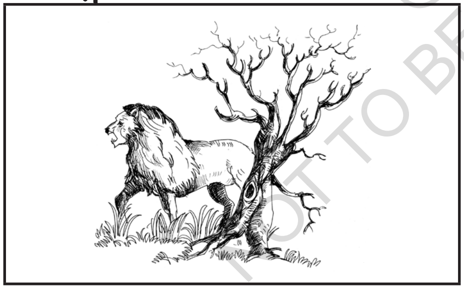

सिंहः **वने** वसति।

छात्राः कक्ष्यायां लिखन्ति।

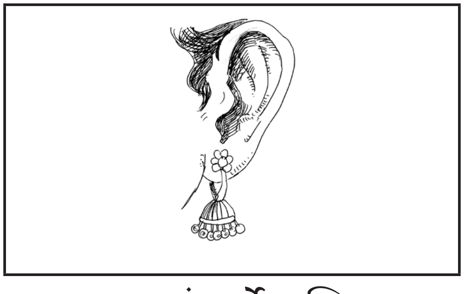

आभरणं **कर्णे** अस्ति।

पुष्पं **लतायां** भवति

©KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

दिलीपस्य गृहं सुन्दरम् अस्ति।

सुधीरस्य माता वस्त्राणि क्षालयति।

रमेशस्य भगिनी लड्डुकं वितरति।

एषः सीतायाः पतिः।

एतत् रामस्य धनुः ।

गणेशः पार्वत्याः पुत्रः ।

कुबेरः धनस्य अधिपतिः ।

महिषः यमस्य वाहनम्।

शिवस्य आयुधं त्रिशूलम् ।

सागरस्य तरङ्गाः भयं जनयन्ति।

कासारे मीनाः सञ्चरन्ति।

आकाशे नक्षत्राणि शोभन्ते ।

पक्षिणः नीडे निवसन्ति।

छात्राः अध्ययने निरताः सन्ति।

वृक्षेषु फलानि फलन्ति।

क्रूरमृगाः वने निवसन्ति।

उत्पीठिकायां पुस्तकम् अस्ति।

बालाः क्रीडाङ्गणे क्रीडन्ति।

उषःकाले सूर्यः उदेति।

बेङ्गलूरुनगरे विधानसौधः अस्ति।

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

अभ्यासः

I. पठनाभ्यासः (उच्चैः पठत)

दिलीपस्य	दिलीपयोः	दिलीपानाम्
रमेशस्य	रमेशयोः	रमेशाणाम्
उदरस्य	उदरयोः	उदराणाम्
कन्दुकस्य	कन्दुकयोः	कन्दुकानाम्
गङ्गायाः	गङ्गयोः	गङ्गानाम्
लतायाः	लतायोः	लतानाम्
कासारे	कासारयोः	कासारेषु
वने	वनयोः	वनेषु
वृक्षे	वृक्षयोः	वृक्षेषु
गगने	गगनयोः	गगनेषु
पादे	पादयोः	पादेषु
उत्पीठिकायाम्	उत्पीठिकयोः	उत्पीठिकासु
लतायाम्	लतयोः	लतासु

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

II. रिक्तं स्थानं पूरयत।

१) कुबेरः .... अधिपतिः । (धनम्)

२) रावणः .... राजा। (लङ्का)

३) त्रिशूलम् .... आयुधम्। (शिवः)

४) महिषः .... वाहनम्।(यमः)

५) बालाः .... क्रीडन्ति।(नीडम्)

६) पक्षिणः .... निवसन्ति। (नीडम्)

७) पुस्तकम्............... अस्ति। (स्यूतः)

८) .... मीनाः इतस्ततः सञ्चरन्ति। (जलम्)

९) पर्णम्................ अस्ति। (वृक्षः)

१०) अन्नं.................. अस्ति। (स्थालिका)

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

भाषाभ्यासः

✻ प्रथमातः सप्तमीविभक्तिपर्यन्तम् एकैकं वाक्यं त्रिषु लिङ्गेषु रचयत।

अभ्यासं कुरुत

दकारान्तः पुंलिङ्गः 'तद्' शब्दः

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा ಉ	सः ಅವನು	तौ ಅವರಿಬ್ಬರು	ते ಅವರು
द्वितीया ಅನ್ನು	तम् ಅವನನ್ನು	तौ ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನು	तान् ಅವರನ್ನು
तृतीया ಇಂದ	तेन ಅವನಿಂದ	ताभ्याम् ಅವರಿಬ್ಬ-ರಿಂದ	तैः ಅವರಿಂದ
चतुर्थी ಗೆ, ಇಗೆ, ಕ್ಕೆ	तस्मै ಅವನಿಗೆ	ताभ्याम् ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೆ	तेभ्यः ಅವರಿಗೆ
पञ्चमी ದೆಸೆಯಿಂದ	तस्मात् ಅವನ ದೆಸೆಯಿಂದ	ताभ्याम् ಅವರಿಬ್ಬರ ದೆಸೆಯಿಂದ	तेभ्यः ಅವರ ದೆಸೆಯಿಂದ
षष्ठी ಅ,	तस्य ಅವನ	तयोः ಅವರಿಬ್ಬರ	तेषाम् ಅವರ
सप्तमी ಅಲ್ಲಿ	तस्मिन् ಅವನಲ್ಲಿ	तयोः ಅವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ	तेषु ಅವರಲ್ಲಿ

दकारान्तः पुंलिङ्गः 'एतद्' शब्दः

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा ಉ	एषः ಇವನು	एतौ ಇವರಿಬ್ಬರು	एते ಇವರು
द्वितीया ಅನ್ನು	एतम् ಇವನನ್ನು	एतौ ಇವರಿಬ್ಬರನ್ನು	एतान् ಇವರನ್ನು
तृतीया ಇಂದ	एतेन ಇವನಿಂದ	एताभ्याम् ಇವರಿಬ್ಬ-ರಿಂದ	एतैः ಇವರಿಂದ
चतुर्थी ಗೆ, ಇಗೆ, ಕ್ಕೆ	एतस्मै ಇವನಿಗೆ	एताभ्याम् ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೆ	एतेभ्यः ಇವರಿಗೆ
पञ्चमी ದೆಸೆಯಿಂದ	एतस्मात् ಇವನ ದೆಸೆಯಿಂದ	एताभ्याम् ಇವರಿಬ್ಬರ ದೆಸೆಯಿಂದ	एतेभ्यः ಇವರ ದೆಸೆಯಿಂದ
षष्ठी ಅ,	एतस्य ಇವನ	एतयोः ಇವರಿಬ್ಬರ	एतेषाम् ಇವರ
सप्तमी ಅಲ್ಲಿ	एतस्मिन् ಇವನಲ್ಲಿ	एतयोः ಇವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ	एतेषु ಇವರಲ್ಲಿ

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

दकारान्तः स्त्रीलिङ्गः 'तद्' शब्दः

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचम्
प्रथमा	सा	ते	ताः
द्वितीया	ताम्	ते	ताः
तृतीया	तया	ताभ्याम्	ताभिः
चतुर्थी	तस्यै	ताभ्याम्	ताभ्यः
पञ्चमी	तस्याः	ताभ्याम्	ताभ्यः
षष्ठी	तस्याः	तयोः	तासाम्
सप्तमी	तस्याम्	तयोः	तासु

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

दकारान्तः स्त्रीलिङ्गः 'एतद्' शब्दः

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचम्
प्रथमा	एषा	एते	एताः
द्वितीया	एताम्	एते	एताः
तृतीया	एतया	एताभ्याम्	एताभिः
चतुर्थी	एतस्यै	एताभ्याम्	एताभ्यः
पञ्चमी	एतस्याः	एताभ्याम्	एताभ्यः
षष्ठी	एतस्याः	एतयोः	एतासाम्
सप्तमी	एतस्याम्	एतयोः	एतासु

दकारान्तः नपुंसकलिङ्गः 'तद्' शब्दः

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचम्
प्रथमा	तत्	ते	तानि
द्वितीया	तत्	ते	तानि
तृतीया	तेन	ताभ्याम्	तैः
चतुर्थी	तस्मै	ताभ्याम्	तेभ्यः
पञ्चमी	तस्मात्	ताभ्याम्	तेभ्यः
षष्ठी	तस्य	तयोः	तेषाम्
सप्तमी	तस्मिन्	तयोः	तेषु

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

दकारान्तः नपुंसकलिङ्गः 'एतद्' शब्दः

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचम्
प्रथमा	एतत्	एते	एतानि
द्वितीया	एतत्	एते	एतानि
तृतीया	एतेन	एताभ्याम्	एतैः
चतुर्थी	एतस्मै	एताभ्याम्	एतेभ्यः
पञ्चमी	एतस्मात्	एताभ्याम्	एतेभ्यः
षष्ठी	एतस्य	एतयोः	एतेषाम्
सप्तमी	एतस्मिन्	एतयोः	एतेषु

मकारान्तः पुंलिङ्गः 'किम्' शब्दः

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचम्
प्रथमा	कः	कौ	के
द्वितीया	कम्	कौ	कान्
तृतीया	केन	काभ्याम्	कैः
चतुर्थी	कस्मै	काभ्याम्	केभ्यः
पञ्चमी	कस्मात्	काभ्याम्	केभ्यः
षष्ठी	कस्य	कयोः	केषाम्
सप्तमी	कस्मिन्	कयोः	केषु

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

मकारान्तः स्त्रीलिङ्गः 'किम्' शब्दः

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचम्
प्रथमा	का	के	काः
द्वितीया	काम्	के	काः
तृतीया	कया	काभ्याम्	काभिः
चतुर्थी	कस्यै	काभ्याम्	काभ्यः
पञ्चमी	कस्याः	काभ्याम्	काभ्यः
षष्ठी	कस्याः	कयोः	कासाम्
सप्तमी	कस्याम्	कयोः	कासु

मकारान्तः नपुंसकलिङ्गः 'किम्' शब्दः

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचम्
प्रथमा	किम्	के	कानि
द्वितीया	किम्	के	कानि
तृतीया	केन	काभ्याम्	कैः
चतुर्थी	कस्मै	काभ्याम्	केभ्यः
पञ्चमी	कस्मात्	काभ्याम्	केभ्यः
षष्ठी	कस्य	कयोः	केषाम्
सप्तमी	कस्मिन्	कयोः	केषु

NOT TO BE REPUBLISHED @KTBS

दकारान्तः त्रिषु लिङ्गेषु समानः 'युष्मद्' शब्दः

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचम्
प्रथमा ಉ	त्वम् ನೀನು	युवाम् ನೀವಿಬ್ಬರು	यूयम् ನೀವು
द्वितीया ಅನ್ನು	त्वाम्, त्वा ನಿನ್ನನ್ನು	युवाम्, वाम् ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನು	युष्मान्, वः ನಿಮ್ಮನ್ನು
तृतीया ಇಂದ	त्वया ನಿನ್ನಿಂದ	युवाभ्याम् ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬ-ರಿಂದ	युष्माभिः ನಿಮ್ಮಿಂದ
चतुर्थी ಗೆ, ಇಗೆ, ಕ್ಕೆ	तुभ्यम्, ते ನಿನಗೆ	युवाभ्याम्, वाम् ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೆ	युष्मभ्यम्, वः ನಿಮಗೆ
पञ्चमी ದೆಸೆಯಿಂದ	त्वत् ನಿನ್ನ ದೆಸೆಯಿಂದ	युवाभ्याम् ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ ದೆಸೆಯಿಂದ	युष्मत् ನಿಮ್ಮ ದೆಸೆಯಿಂದ

षष्ठी ಅ,	तव, ते ನಿನ್ನ	युवयोः, वाम् ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ	युष्माकम्, वः ನಿಮ್ಮ
सप्तमी ಅಲ್ಲಿ	त्वयि ನಿನ್ನಲ್ಲಿ	युवयोः ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ	युष्मासु ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ

दकारान्तः त्रिषु लिङ्गेषु समानः 'अस्मद्' शब्दः

विभक्तिः	**एकवचनम्**	**द्विवचनम्**	**बहुवचम्**
प्रथमा ಉ	अहम् ನಾನು	आवाम् ನಾವಿಬ್ಬರು	वयम् ನಾವು
द्वितीया ಅನ್ನು	माम्, मा ನನ್ನನ್ನು	आवाम्, नौ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನು	अस्मान्, नः ನಮ್ಮನ್ನು
तृतीया ಇಂದ	मया ನನ್ನಿಂದ	आवाभ्याम् ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಂದ	अस्माभिः ನಮ್ಮಿಂದ
चतुर्थी ಗೆ, ಇಗೆ, ಕ್ಕೆ	मह्यम्, मे ನನಗೆ	आवाभ्याम्, नौ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೆ	अस्मभ्यम्, नः ನಮಗೆ
पञ्चमी ದೆಸೆಯಿಂದ	मत् ನನ್ನ ದೆಸೆಯಿಂದ	आवाभ्याम् ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ದೆಸೆಯಿಂದ	अस्मत् ನಮ್ಮ ದೆಸೆಯಿಂದ
षष्ठी ಅ,	मम, मे ನನ್ನ	आवयोः, नौ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ	अस्माकम्, नः ನಮ್ಮ
सप्तमी ಅಲ್ಲಿ	मयि ನನ್ನಲ್ಲಿ	आवयोः ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ	अस्मासु ನಮ್ಮಲ್ಲಿ

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

अभ्यासः

1. **इतरवचनरूपाणि लिखत।**

1.	तेन		
2.		एतौ	
3.			तासाम्
4.	एतस्यै		
5.		तयोः	
6.			एतेषु

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

⌘⌘⌘⌘⌘⌘

एकादशः पाठः

स्तोत्राणि

(कण्ठपाठः करणीयः)

नमस्ते गणनाथाय
गणानां पतये नमः ।
भक्तिप्रियाय देवेश
भक्तेभ्यः सुखदायक ।। १ ।।

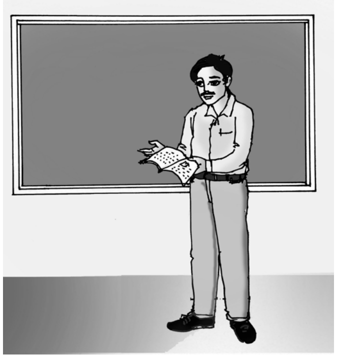

गुरुर्ब्रह्मा गुरुर्विष्णुः
गुरुर्देवो महेश्वरः ।
गुरुः साक्षात्परब्रह्म
तस्मै श्रीगुरवे नमः ।। २ ।।

लोहितं रथमारूढं
सर्वलोकपितामहम् ।
महापापहरं देवं
तं सूर्यं प्रणमाम्यहम् ।। ३ ।।

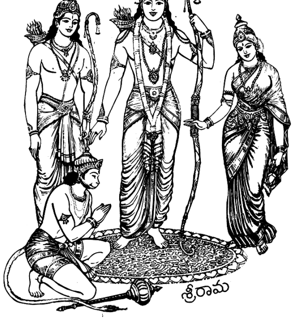

दक्षिणे लक्ष्मणो यस्य
वामे तु जनकात्मजा।
पुरतो मारुतिर्यस्य
तं वन्दे रघुनन्दनम् ।। ४ ।।

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

स्तोत्राणि

१) गणपतिः
- गणनाथः
- भक्तिप्रियः
- सुरज्येष्ठः
- भक्तानां सुखदायकः

२) गुरुः
- ब्रह्मा
- विष्णुः
- महेश्वरः
- परं ब्रह्मा

३) सूर्यः
- रक्तवर्णः रथारुढः
- सर्वलोक पितामहः
- महापापहरः

४) रामः
- लक्ष्मणः(दक्षिणतः)
- जनकात्मजा(वामतः)
- मारुतिः(पुरतः)

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

अभ्यासः

I एकवाक्येन उत्तरं लिखत ।

१) परब्रह्मा कः ?

उ. ....

२) रामस्य दक्षिणभागे कः अस्ति ?

उ. ....

३) महापापहरः कः ?

उ. ....

४) भक्तिप्रियः कः ?

उ. ....

II संयोजयत।

	अ	आ	उत्तराणि
१)	आत्मजा	आञ्जनेयः	....
२)	अमरः	आदित्यः	....
३)	मारुतिः	देवः	....
४)	सूर्यः	पुत्री	....

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

III विरुद्धार्थकं पदं लिखत।

1) दक्षिणः x [ ]   3) प्रियः x [ ]

2) सुखम् x [ ]

IV आम् / न इति लिखत ।

१) रघुनन्दनस्य पुरतः लक्ष्मणः अस्ति। [ ]

२) सूर्यदेवः श्वेतवर्णरथारूढः भवति । [ ]

३) गुरोः परतरं नास्ति। [ ]

V संयुक्ताक्षरं चित्वा लिखत।

उदा → भक्तेभ्यः [क्ते] [भ्यः]

नास्ति → [ ]

लक्ष्मणः → [ ]

VI विभज्य लिखत ।

उदा → सुखदायकः = स्+उ+ख्+अ+द्+आ+य्+अ+क्+अः

रथमारूढम् =

रघुनन्दनः =

भाषाभ्यासः

✻ विविधदेवतानां स्तोत्राणि पठत। ✻ प्रार्थनायाः महत्त्वं जानन्तु।

⌘⌘⌘⌘⌘⌘

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

द्वादशः पाठः

शरीरस्य अङ्गानि

मनुष्यस्य प्रधानं अङ्गं शिरः । शिरसि केशाः सन्ति। मुखे ललाटम्, भ्रूः, नेत्रे, कर्णौ, नासिका, कपोलः, ओष्ठौ च सन्ति। नेत्राभ्यां वयं पश्यामः। कर्णाभ्यां वयं श्रुणुमः। नासिकया गन्धं जिघ्रामः। आस्येन वयं वदामः। मुखस्य अधः कण्ठः अस्ति । तेन गायकाः गायिकाः च मधुरं गायन्ति।

शररिस्य मध्यभागे पार्श्वयोः स्कन्धौ स्तः। श्रवणकुमारः स्कन्धाभ्यां अन्धपितरौ नीतवान्। द्वौ हस्तौ स्तः । हस्ताभ्यां कार्यं कुर्मः। प्रत्येकस्मिन्नपि हस्ते पञ्च अङ्गुल्यः सन्ति। अङ्गुलीषु नखाः सन्ति। वक्षस्थले हाराः धार्यन्ते। आहारेण उदरं पूरयामः । अधोभागे कटिः वर्तते। कटिसूत्रे वस्त्रं बध्नामः।

शरीरस्य अधोभागे ऊरू, जानुनी, जङ्घे, पादौ च सन्ति। भीमः दुर्योधनस्य ऊरुभङ्गं कृतवान्।

पादाभ्यां नरः चलति, धावति, कूर्दति, उपविशति, उत्तिष्ठति च।

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

शिशुगीतम्

एहि सुधीर! एहि सुविक्रम!
खेलनाङ्गणं गच्छाम।
धावनकूर्दनचलनैः खेलैः
वज्रकायतां विन्दाम ।।१।।

एहि सुशीले ! एहि मृणालिनि!
पुष्पवाटिकां गच्छाम।
विविधैः कुसुमैः विधाय मालां
विघ्नविनाशकमर्चाम ।।२।।

एहि दिनेश! प्रणव! गणेश!
ज्ञाननिधिं सञ्चिनुयाम।
एहि शारदे! गिरिजे! वरदे!
ज्ञानवारिधौ विहराम ।।३।।

तन्वा मनसा हितं चरन्तः
सदा गुरून् अनुगच्छाम।
भारतमातुः सेवासक्ताः
देशहितार्थं जीवाम ।।४।।

- जनार्दन हेगडे

भाषाभ्यासः

✻ अन्यानि शिशुगीतानि संगृह्य गायत।

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

त्रयेदशः पाठः

परिवारः

समीरः इति एकः बालकः । अद्य समीरस्य जन्मदिनम्। तस्य माता पिता, पितामही, पितामहः, अग्रजः, अग्रजा, अनुजा च। एते सर्वे तस्य जन्मदिनम् सन्तोषेण आचरन्ति।

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

श्रद्धां मेधां यशः प्रज्ञां विद्यां बुद्धिं श्रियं बलम् । आयुष्यं तेज आरोग्यं ददातु जगदीश्वरः ।।

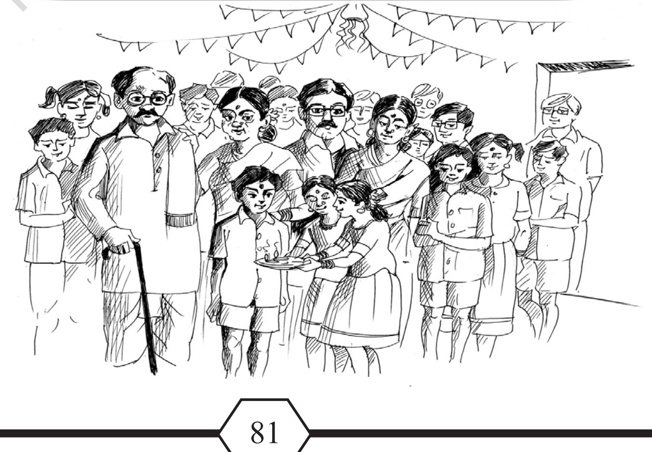

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

जन्मदिनस्य गीतम्

शुभमस्तु शुभमस्तु

तव जन्मदिने

शुभमस्तु।।

यच्छतु यच्छतु देव
विद्यां बुद्धिं श्रियं बलम्।
यच्छतु यच्छतु देव
स्वास्थ्यं ज्ञानं आयुर्यशः।। शुभमस्तु.....

माता वदति पिता वदति। शुभमस्तु....
मातामही वदति पितामहः वदति। शुभमस्तु....
अग्रजः वदति अग्रजा वदति। शुभमस्तु....
अनुजः वदति अनुजा वदति। शुभमस्तु....

ज्येष्ठः वदति कनिष्ठः वदति। शुभमस्तु...
बन्धुः वदति मित्रं वदति। शुभमस्तु....

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

बान्धवाः

माता = ತಾಯಿ, पिता = ತಂದೆ, पुत्रः = ಮಗ, पुत्री = ಮಗಳು, अग्रजः = ಅಣ್ಣ, अग्रजा = ಅಕ್ಕ, अनुजः = ತಮ್ಮ, अनुजा = ತಂಗಿ, पितामहः = ಅಜ್ಜ, पितामही = ಅಜ್ಜಿ, पौत्रः = ಮೊಮ್ಮಗ, पौत्री = ಮೊಮ್ಮಗಳು.

अभ्यासः

I. उदाहरणानुसारं वाक्यं लिखत।

उदा → कृष्णस्य पिता वसुदेवः। वसुदेवस्य पुत्रः कृष्णः।

अ		आ
कृष्णः	→	वसुदेवः
रामः	पिता	दशरथः
गणेशः	पुत्रः	शिवः
विवेकानन्दः	←	विश्वनाथः
गान्धीमहोदयः		करमचन्दः

उ. ....

उ. ....

उ. ....

उ. ....

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

उ. ....

उ. ....

उ. ....

उ. ....

उ. ....

उ. ....

II. उदाहरणानुसारं वाक्यं लिखत।

उदा : गिरिजायाः पुत्रः गणेशः। गणेशस्य माता गिरिजा।

अ		आ
गिरिजा		गणेशः
कौसल्या	→	रामः
सुमित्रा	पुत्रः	लक्ष्मणः
सीता	माता	लवः
पृथा	←	पार्थः
राधा		कर्णः

©KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

उ. ....

उ. ....

उ. ....

उ. ....

उ. ....

उ. ....

उ. ....

उ. ....

उ. ....

उ. ....

उ. ....

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

III. व्यक्तिपरिचयः

मम नाम ....।

मम पितुः (जनकस्य) नाम ....।

मम मातुः (जनन्याः) नाम ....।

मम शालायाः नाम ....।

मम नगरस्य नाम ....।

मम मण्डलस्य नाम ....।

मम राज्यस्य नाम ....।

मम देशस्य नाम ....।

* * * *

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED